

Medeplegen

‘Een onderzoek naar het wel of niet aannemen van medeplegen in de hedendaagse feitenrechtspraak’

Hogeschool Leiden

Renate Wickel – s1078334

Schooljaar 2015/2016

Afstudeeropdracht

RE441C

Opleiding HBO-Rechten

Opdrachtgever: Dhr. mr. M.A.J. van der Klaauw

Naam organisatie: SVK Advocaten

Onderzoeksdocent: Dhr. mr. G. Kuiper

Afstudeerbegeleider: Mevr. mr. L. Cramer

21 juni 2016

Voorwoord

In 2012 ben ik gestart met de opleiding HBO Rechten. Nu vier jaar later ben ik in de eindfase. Dit houdt in dat ik een half jaar geleden kon beginnen met het schrijven van een scriptie.

Vorig jaar heb ik tien maanden stage gelopen bij SVK Advocaten. Natuurlijk wilde ik daar ook mijn afstudeeropdracht voor maken. Na goed overleg over diverse onderwerpen ben ik daar dan ook aan begonnen.

Het onderwerp van mijn scriptie is medeplegen. Dit onderwerp spreekt mij erg aan, omdat medeplegen veel voorkomt in verschillende strafbare feiten, waardoor ik een redelijk breed gebied raak van het strafrecht.

Na goed overleg met de advocaten, de onderzoeksdocent en afstudeerbegeleider is het resultaat nu daar. Ik ben SVK Advocaten erg dankbaar dat zij mij de mogelijkheid hebben gegeven om mijn scriptie voor hen te schrijven. Tevens ben ik de heer Kuiper en mevrouw Cramer dankbaar voor de feedback die zij mij hebben gegeven tijdens het onderzoek.

Als lezer wens ik u veel plezier met het lezen van mijn onderzoek.

Renate Wickel

19 mei 2015

Samenvatting

Binnen SVK advocaten blijkt dat er onduidelijkheid is over de invulling van de aspecten die van belang zijn voor het aannemen van medeplegen. Dit onderzoek zal een oplossing voor dit probleem geven. De aspecten die de Hoge Raad van belang vindt voor het aannemen van medeplegen zijn bij SVK advocaten bekend. Het is SVK advocaten niet bekend hoe de feitenrechters deze aspecten gebruiken bij het aannemen van medeplegen.

Het overzichtsarrest d.d. 2 december 2014¹ heeft aanleiding gegeven tot het doen van dit onderzoek. Hierin staan de aspecten genoemd die van belang zijn als er geen sprake is van een gezamenlijke uitvoering. De aspecten die dan een rol spelen zijn de intensiteit van de samenwerking, de taakverdeling, de rol in de voorbereiding, uitvoering of afhandeling van het feit, de aanwezigheid op belangrijke momenten en het zich niet terugtrekken op een daartoe geëigend tijdstip.

Uit recente arresten² van de Hoge Raad blijkt dat er zaken worden teruggewezen naar het hof. Het hof was in haar uitspraken voorbij gegaan aan de aspecten die de Hoge Raad van belang acht voor het aannemen van medeplegen. Hieruit lijkt te volgen dat de feitenrechtspraak geen gehoor geeft aan het arrest³ van de Hoge Raad.

Het doel van dit onderzoek is om duidelijkheid te verschaffen wat medeplegen nu precies inhoudt en welke criteria in de praktijk van belang zijn voor het wel of niet aannemen van medeplegen. Dit is van belang voor SVK advocaten omdat zij hun cliënten dienen te informeren of zij het tenlastegelegde medeplegen kunnen weerleggen of niet. Tevens kunnen zij hierdoor hun cliënten adviseren in hun proceshouding.

Om de centrale vraag: "Welk advies kan er gegeven worden aan SVK advocaten, t.a.v. het bepleiten van medeplegen aan de hand van de vereisten en aspecten die een rol spelen in de beslissingen van zowel de rechtbank als het gerechtshof?", te kunnen beantwoorden is er onderzoek gedaan in de theorie en de praktijk.

Door dit onderzoek is duidelijk geworden wat de wetgever precies met medeplegen bedoeld heeft, wat de ontwikkeling is geweest en wat de rechter op dit moment voldoende acht voor het aannemen van medeplegen.

Uit de theorie komt naar voren dat er voor medeplegen drie vereisten van belang zijn namelijk: de bewuste en nauwe samenwerking, opzet en het accessoriteitsvereiste. Tevens blijken volgens de theorie en het gebruikte overzichtsarrest⁴ dat diverse aspecten een rol spelen voor het aannemen van de bewuste en nauwe samenwerking, die de grootste rol speelt in het aannemen van medeplegen. Dat zijn dezelfde aspecten als hierboven al genoemd zijn.

¹ HR 2 december 2014, ECLI:NL:HR:2014:3474.

² HR 7 juli 2015, ECLI:NL:HR:2015:1794, HR 16 februari 2016, ECLI:NL:HR:2016:243.

³ HR 2 december 2014, ECLI:NL:HR:2014:3474.

⁴ HR 2 december 2014, ECLI:NL:HR:2014:3474.

Hoe de rechters deze criteria invullen blijkt uit het jurisprudentieonderzoek. Tevens blijkt hieruit of alle aspecten een rol spelen in het aannemen van medeplegen. In de literatuur is al benoemd dat bepaalde aspecten een kleinere rol horen te spelen dan andere aspecten. Het niet distantiëren en de rol achteraf spelen een kleinere rol volgens de literatuur. Er is gekeken of dit in de praktijk ook het geval is. Dit is gedaan door middel van de onderbouwing van de rechter te lezen in zaken waar medeplegen wel en waar medeplegen niet is aangenomen.

SVK advocaten zal tijdens hun pleidooien indien er geen gezamenlijke uitvoering van het feit is zo veel mogelijk moeten aantonen dat er geen sprake is van de andere aspecten. Niet alle aspecten zijn even belangrijk. Uit het praktijkonderzoek blijkt dat de rol van de verdachte, de taakverdeling en aanwezigheid op belangrijke momenten een grote rol spelen in het aannemen van medeplegen.

Aan het eind van dit onderzoek bevindt zich het antwoord op de centrale vraag gevolgd door een advies met schema waarin de voorwaarden die wel en minder van belang zijn staan opgenomen. In het antwoord is duidelijk weergegeven welke aspecten voor de rechter wel en niet van belang zijn. Ik raad dan ook aan om dit antwoord te lezen. Het advies en het schema betreffen de wijze van aanpak als er sprake is van deze aspecten.

Inhoudsopgave

Samenvatting	blz. 2
 Hoofdstuk 1 – Inleiding	blz. 6
1.1 Aanleiding onderzoek en probleemanalyse	blz. 6
1.2 Doelstelling, centrale vraag en deelvragen	blz. 7
1.3 Methoden van onderzoek	blz. 8
 Hoofdstuk 2 - Theoretische grondslag medeplegen	blz. 12
2.1 De wet	blz. 12
2.1.1 Deelneming	blz. 12
2.1.2 Medeplegen als strafverzwarende omstandigheid	blz. 13
2.1.3 Wetsgeschiedenis	blz. 14
2.2 Literatuur	blz. 16
2.2.1 Bewuste en nauwe samenwerking	blz. 16
2.2.2 Opzet	blz. 23
2.2.3 Accessoriteitsvereiste	blz. 26
2.3 Conclusie	blz. 26
 Hoofdstuk 3 - Resultaten	blz. 28
3.1 Inleiding praktijkonderzoek	blz. 28
3.2 Bewuste en nauwe samenwerking	blz. 29
3.2.1 Gezamenlijke uitvoering	blz. 29
3.2.2 Intensiteit van de samenwerking	blz. 30
3.2.3 Taakverdeling	blz. 31
3.2.4 Rol in de voorbereiding, uitvoering of afhandeling van het feit	blz. 32
3.2.5 Het zich niet terugtrekken op een daartoe geëigend tijdstip	blz. 33
3.2.6 Aanwezigheid op belangrijke momenten	blz. 34
3.3 Opzet	blz. 35
3.4 Accessoriteitsvereiste	blz. 36
3.5 Conclusie	blz. 36
 Hoofdstuk 4 – Conclusie	blz. 38
4.1 Bewuste en nauwe samenwerking	blz. 38
4.2 Opzet	blz. 40
4.3 Accessoriteit	blz. 41
 Hoofdstuk 5 – Aanbeveling	blz. 42
5.1 Bewuste en nauwe samenwerking	blz. 42

5.2 Opzet	blz. 44
5.3 Accessoriteit	blz. 44
Literatuurlijst	blz. 47
Bijlagen	blz. 50
Bijlage 1: Tabel resultaten rechtbank	blz. 51
Bijlage 2: Tabel resultaten gerechtshof	blz. 53

Hoofdstuk 1

1.1 Aanleiding onderzoek en probleemanalyse

Op 2 december 2014⁵ heeft de Hoge Raad een uitspraak gedaan betreffende medeplegen. In casu waren er drie verdachten en twee slachtoffers. De verdachten waren op hun scooters naar de Hout (bos te Haarlem) gereden. Daar aangekomen zijn de scooters gestald en bleef verdachte 1 bij de scooters wachten. De andere twee verdachten hebben met een balletjespistool de slachtoffers bedreigd. De slachtoffers moesten van de twee verdachten diverse goederen afgeven. Alle drie de verdachten zijn door het hof veroordeeld voor het medeplegen van een overval. Volgens de Hoge Raad heeft het hof in zijn oordeel de nadruk gelegd dat van verdachte één 'zijn lijfelijke aanwezigheid een zekere mate van dreiging uitging' en dat hij zich niet heeft gedistantieerd. Het hof heeft ook aangenomen dat verdachte in eerste instantie niet aan de beroving mee wilde doen, maar dat hij dit pas wilde toen hij bij de scooters kon blijven wachten. Hij is daar dan ook blijven wachten. De Hoge Raad is door deze omstandigheden van mening dat het hof onvoldoende heeft gemotiveerd waarom er sprake is van medeplegen in plaats van medeplichtigheid. De Hoge Raad heeft in haar oordeel opgenomen dat indien het medeplegen niet bestaat uit een gezamenlijke uitvoering, maar uit gedragingen die aansluiten aan medeplichtigheid, de rechter dan de taak heeft om te motiveren waarom er sprake is van medeplegen in plaats van medeplichtigheid. De rechter kan dan bijvoorbeeld kijken naar de intensiteit van de samenwerking, de onderlinge taakverdeling, de rol in de voorbereiding, de uitvoering of afhandeling van het delict en het belang van de rol van de verdachte, diens aanwezigheid om belangrijke momenten en het zich niet terugtrekken op een daartoe geëigend tijdstip. Een nieuw overzichtsarrest is hiermee gegeven.

Nu de Hoge Raad een nieuw overzichtsarrest heeft gewezen, waarmee de Hoge Raad aanknopingspunten heeft gegeven wanneer we spreken van medeplegen, is het van belang om te weten hoe de rechters hier invulling aan geven. Dit is van belang omdat medeplegen zwaarder gestraft wordt dan medeplichtigheid en in bepaalde gevallen dan het plegen van het grondfeit. Voor het arrest kwamen feitenrechters niet zelden tot medeplegen als de gedragingen van de verdachte meer in de sfeer van medeplichtigheid terechtkwamen.⁶ Door dit arrest zal er een scherpere afgrenzing ontstaan tussen medeplegen en medeplichtigheid. Echter is er nog niet bekend hoe de feitenrechters met de criteria van het overzichtsarrest omgaan.

In de wet is er geen uitleg of omschrijving van het begrip medeplegen gegeven, waardoor de rechtspraak erg van belang is voor de ontwikkeling van het begrip. Al in 1934 is er een omschrijving van medeplegen gegeven, namelijk de bewuste en nauwe samenwerking in het Wormerveerse brandstichting-arrest⁷. Daarna zijn er diverse uitspraken gedaan die het begrip verder hebben ontwikkeld.

⁵ HR 2 december 2014, ECLI:NL:HR:2014:3474.

⁶ Anker 2015.

⁷ HR 29 oktober 1934, NJ 1934, 1673.

SVK advocaten, een advocatenkantoor dat met name gespecialiseerd is in het strafrecht, wil graag weten hoe de feitenrechters invulling hebben gegeven aan het nieuwste overzichtsarrest. In het arrest zijn criteria gegeven die gebruikt kunnen worden in een grensgeval tussen medeplegen en medeplichtigheid. SVK advocaten wil weten welke criteria er op dit moment door de feitenrechters worden gebruikt voor het wel of niet aannemen van medeplegen.

SVK advocaten wil graag een advies over welke aspecten een rol spelen bij het aannemen van medeplegen. Daarin neem ik mee het arrest, d.d. 2 december 2014, ECLI:NL:HR:2014:3474, omdat dit het nieuwste overzichtsarrest van de Hoge Raad betreffende medeplegen is⁸, waarin de criteria zijn gegeven die kunnen aantonen waarom er sprake is van medeplegen.

Welke aspecten van belang zijn ga ik onderzoeken door uitspraken van rechtbanken en gerechtshoven te analyseren. Door uitspraken na het arrest van 2 december 2014 te onderzoeken, zal ik SVK advocaten een advies geven, waarin duidelijk wordt wat de bijdrage van cliënt moet zijn om als medepleger veroordeeld te worden. Hiermee kan de advocaat bepleiten dat cliënt vrijgesproken dient te worden als hij zich niet als medepleger heeft gedragen.

1.2 Doelstelling, centrale vraag en deelvragen

Het onderzoek naar medeplegen draagt er zorg voor dat het voor SVK advocaten duidelijk wordt wanneer er, op dit moment, door de feitenrechters over medeplegen gesproken wordt. Dit is van belang omdat er op 2 december 2014 een overzichtsarrest is geweest, waardoor er een scherpere afgrenzing zal zijn tussen medeplegen en medeplichtigheid.⁹

In de rechtspraak en literatuur zijn diverse vereisten en aspecten naar voren gekomen die een rol spelen in het aannemen van medeplegen. Het doel van het onderzoek is het aangeven welke vereisten en aspecten van belang zijn voor het aannemen van medeplegen door de feitenrechters en hoe deze vereisten en aspecten in de praktijk ingevuld worden.

Door deze vereisten en aspecten in kaart te brengen zal de advocaat cliënten van een goed advies kunnen voorzien. SVK advocaten kan voor het verhoor bij de politie aan cliënten uitleggen wat medeplegen inhoudt en wanneer hier geen sprake van is, zodat cliënten hun procespositie hierop kunnen aanpassen. Ook kan de advocaat cliënten uitleggen waarom zij zich niet meer kunnen beroepen op medeplichtigheid of op het plegen van het grondfeit, als uit de omstandigheden voortvloeit dat er sprake is van medeplegen. Door meteen duidelijk te zijn naar cliënt, ontstaat er geen tevergeefse hoop op een lichtere straf. Met een goed advies zal cliënt wanneer hij weer de fout ingaat terugkeren naar dit advocatenkantoor, met een tegenvaller zal dit natuurlijk minder snel het geval zijn.

⁸ 16 december 2014 is er nog een overzichtsarrest geweest met dezelfde criteria (ECLI:NL:HR:2014:3637).

⁹ Anker 2015.

De kennis, informatie en het inzicht dat nodig is om de doelstelling te behalen, is voldoende inzicht in het begrip medeplegen. De belangrijke arresten, zoals het Containerdiefstal-arrest¹⁰ en de Nijmeegse scooterzaak¹¹ dienen goed bestudeerd te zijn om een goed begrip te krijgen van het begrip medeplegen, omdat het begrip nauwelijks in de wet is omschreven en is gevormd door de uitspraken van rechters. Door het onderzoeken van uitspraken zal duidelijk worden in wat voor situaties medeplegen wel en in wat voor situaties medeplegen niet aangenomen zal worden. Er zullen veel verschillende situaties naar voren komen, omdat medeplegen niet een specifiek delict betreft.

Nadat het probleem en het doel van het onderzoek is vastgesteld heb ik een centrale vraag opgesteld. De vraag die ik wil gaan beantwoorden in dit onderzoek is de volgende vraag:

Centrale vraag:

Welk advies kan er gegeven worden aan SVK advocaten, t.a.v. het bepleiten van medeplegen aan de hand van de vereisten en aspecten die een rol spelen in de beslissingen van zowel de rechtbank als het gerechtshof?

Om de centrale vraag te beantwoorden is het van belang om twee deelvragen te beantwoorden. De deelvragen zijn:

Deelvragen:

1. Wat houdt het begrip medeplegen in? (theoretische deelvraag)
2. Welke vereisten en aspecten zijn voor de feitenrechtspraak van belang bij het wel of niet aannemen van medeplegen? (praktijkgerichte deelvraag)

De centrale vraag en tweede deelvraag zijn na het onderzoeksvoorstel aangepast, het stuk 'vereisten en' is toegevoegd, omdat ik het ook van belang vindt om de vereisten te onderzoeken in het praktijkonderzoek. De vereisten geven ook een invulling aan het begrip medeplegen. De vereisten zijn namelijk drie criteria waaraan voldaan moet zijn om van medeplegen te spreken. De aspecten zijn een invulling van één van de vereisten, namelijk de bewuste en nauwe samenwerking. Er hoeft niet aan alle aspecten voldaan te worden. De aspecten geven een invulling op welke wijze er aan de bewuste en nauwe samenwerking voldaan kan worden.

1.3 Methoden van onderzoek

Dit onderzoek bestaat uit een theoretisch deel en een praktijkdeel. Het theoretisch onderzoek vindt plaats aan de hand van wetsanalyse, literatuuronderzoek en jurisprudentie als rechtsbron. Door middel van theoretisch onderzoek is in kaart gebracht wat medeplegen inhoudt. De literatuur en

¹⁰ HR 17 november 1981, nr. 73191.

¹¹ R 17 juli 2013, ECLI:NL:HR:2013:1966.

jurisprudentie hebben inzicht gegeven in welke vereisten en aspecten van belang zijn voor het aannemen van medeplegen.

Het onderzoek in het praktijkdeel vindt plaats door middel van jurisprudentieonderzoek. Voor het jurisprudentieonderzoek zijn alle vereisten en aspecten in combinatie met de uitspraken in een tabel gezet, waarin duidelijk naar voren komt welke vereisten en aspecten een rol spelen in het aannemen van medeplegen (zie bijlage 1 voor de rechtbankuitspraken en bijlage 2 voor de gerechtshofuitspraken).

Hieronder worden de methoden per deelvraag nader uitgewerkt.

Theoretische deelvraag:

1. Wat houdt het begrip medeplegen in?

Om een invulling aan het begrip medeplegen te geven is als eerste gestart met het kijken naar de wet. Waar is medeplegen in de wet geregeld en wat geeft de wetgever voor uitleg bij het begrip? Hierna is gekeken naar de wetsgeschiedenis. Wat was een 'medepleger' volgens de wetgeschiedenis en waarom is de 'medepleger' strafbaar gesteld? Voor een verdere invulling van het begrip medeplegen is de literatuur bekeken. Hieronder is de literatuur weergegeven die ik heb gebruikt:

- J. de Hullu, *Materieel Strafrecht – Over algemene leerstukken van strafrechtelijke aansprakelijkheid naar Nederlands recht*, Deventer: Kluwer 2012.
- M.J. Kronenberg & B. de Wilde, *Grondtrekken van het Nederlandse strafrecht*, Deventer: Kluwer 2012.
- J.B.J. van der Leij (red.), *Plegen en deelnemer*, Deventer: Kluwer 2007.
- P.A.M. Mevis, *Capita Strafrecht*, Nijmegen: Ars Aequi Libri 2013.
- H.J. Smidt, *Geschiedenis van het Wetboek van Strafrecht*, eerste deel, Haarlem: 1881.
- M.M. Dolman, in: *Tekst en Commentaar Strafrecht*, Deventer: Kluwer 2014, art. 47 Sr, (online, laatst bijgewerkt op 16 juli 2015).

Tevens heb ik nog gebruik gemaakt van de Memorie van Toelichting van het Wetboek van Strafrecht en van het artikel 'Grenzen aan medeplegen', van H. Anker, gepubliceerd in de Nieuwsbrief Strafrecht (2015-3, p. 328).

Verder heb ik gekeken naar de arresten die een rol hebben gespeeld in de ontwikkeling van het begrip. Ik ben bij het Wormerveerse brandstichting-arrest¹² begonnen en geëindigd bij het overzichtsarrest.¹³

Door de verschillende bronnen zal het antwoord op deze deelvraag betrouwbaar zijn.

¹² HR 29 oktober 1934, NJ 1934, 1673.

¹³ HR 2 december 2014, ECLI:NL:HR:2014:3474.

Praktijkdeelvraag:

1. Welke vereisten en aspecten zijn voor de feitenrechtspraak van belang bij het wel of niet aannemen van medeplegen?

Voor het beantwoorden van deze deelvraag heb ik 40 uitspraken van lagere rechters onderzocht. Door het onderzoek naar de uitspraken van de lagere rechters, zal duidelijk worden welke vereisten en aspecten een rol spelen om medeplegen aan te nemen. Ik zal kijken of dit dezelfde aspecten zijn als die zijn aangegeven in het overzichtsarrest d.d. 2 december 2014 of dat er minder of meer aspecten bij komen kijken. Door een onderzoek te doen naar 20 rechtbankzaken en 20 gerechtshofzaken zal ik een duidelijk beeld krijgen van de toetsing door feitenrechters.

De zaken van de rechtbank heb ik gezocht op www.rechtspraak.nl, zoekterm: medeplegen, rechtsgebied: strafrecht, instanties: rechtbanken, datum uitspraak: 02-12-2014 tot en met 01-03-2016, gesorteerd op: relevantie. Ik heb gekozen om vanaf 2 december 2014 de uitspraken te zoeken, omdat op 2 december 2014 het nieuwe overzichtsarrest van de Hoge Raad is gewezen. Ik heb gekozen voor de einddatum 01-03-2016, omdat ik toen gestart ben met het selecteren van uitspraken. In totaal betrof het aantal resultaten van de rechtbank 1442, omdat er een groot aantal resultaten was, heb ik de keuze gemaakt om de uitspraken die niet of nauwelijks gemotiveerd waren niet in mijn onderzoek mee te nemen. Goed gemotiveerde zaken geven een duidelijker overzicht van de zaak, waardoor deze beter bruikbaar zijn voor een onderzoek. Ook SVK advocaten zal meer hebben aan een onderzoek naar goed gemotiveerde uitspraken. Ik heb de keuze gemaakt om de eerste 20 bruikbare zaken die uit het zoekresultaat tevoorschijn kwamen te gebruiken. Tevens zijn in sommige uitspraken bepaalde feiten wel gemotiveerd en andere feiten niet gemotiveerd, waardoor ik ook de niet gemotiveerde feiten niet heb kunnen gebruiken.

De zaken van het gerechtshof heb ik gezocht op www.rechtspraak.nl, zoekterm: medeplegen, rechtsgebied: strafrecht, instanties: gerechtshoven, datum uitspraak: 02-12-2014 tot en met 01-03-2016, gesorteerd op: relevantie. Wederom de keuze gemaakt om te zoeken vanaf 2 december 2014, omdat de Hoge Raad toen het overzichtsarrest heeft gewezen. Daarnaast heb ik gekozen om te zoeken tot 01-03-2016, omdat ik toen gestart ben met het selecteren van zaken. Het zoekresultaat betrof 323, waardoor ik weer de keuze heb kunnen maken om gemotiveerde zaken te gebruiken voor mijn onderzoek. Ook in dit geval heb ik de keuze gemaakt om de eerste 20 goed gemotiveerde zaken die uit het zoekresultaat tevoorschijn kwamen te gebruiken.

Doordat er een groot aantal zaken betreffende medeplegen is, is het praktijkonderzoek minder valide. Er wordt een kleine steekproef gehouden, wellicht komt er uit deze steekproef wel een duidelijk beeld naar voren.

De zaken die ik zal analyseren treft u in de literatuurlijst aan. De zaken staan genummerd onder het kopje 'selectie jurisprudentie'. In het praktijkonderzoek (hoofdstuk 3) wordt in de voetnoten verwezen naar de zaaknummers 1 tot en met 40 die in de selectie te vinden zijn. Dit heb ik gedaan vanwege de overzichtelijkheid van de voetnoten. Tevens bevindt zich in bijlage 1 een overzichtstabel van de

rechtbank waarin de vereisten en aspecten zijn weergegeven. In bijlage 2 bevindt zich een overzichtstabel van de gerechtshoven waarin de vereisten en aspecten zijn weergegeven.

Hoofdstuk 2 - Theoretische grondslag medeplegen

In dit hoofdstuk wordt weergegeven wat het begrip medeplegen inhoudt. Ik start in paragraaf één met de wet. In de tweede paragraaf zal de literatuur in combinatie met belangrijke arresten besproken worden.

2.1 De wet

In deze paragraaf zal hetgeen de wetgever heeft geschreven omtrent medeplegen behandeld worden. Allereerst wordt in subparagraaf 1 gestart met deelneming, omdat medeplegen een deelnemingsvorm is. In subparagraaf 2 wordt gesproken over medeplegen als strafverzwarende omstandigheid. In subparagraaf 3 zal de wetsgeschiedenis besproken worden.

2.1.1 Deelneming

Het Wetboek van Strafrecht kent verschillende deelnemers. De deelnemers van een strafbaar feit zijn te vinden in titel V 'deelneming aan strafbare feiten' van het Wetboek van Strafrecht. Er wordt hier gesproken over daders en medeplichtigen. De verschillende vormen van daderschap vinden hun grondslag in art. 47 Sr en de medeplichtigen in art. 48 Sr.

De diverse daders zijn de plegers, doen plegers, medeplegers en uitlokkers. In de wet is geen omschrijving gegeven van deze daders, daarom heb ik hieronder een omschrijving uit de literatuur van de diverse begrippen aangehaald. Hierbij heb ik de chronologie van de wet aangehouden.

Plegers zijn degene die het delict 'plegen'. Zij voldoen aan de gehele delictsomschrijving (omschrijving van het delict in het wetsartikel) en zijn daarom geen deelnemer.¹⁴

Doen plegen houdt in dat iemand een ander een delict laat uitvoeren, waarvoor die ander niet gestraft kan worden.¹⁵

Er is sprake van medeplegen als twee of meer personen gezamenlijk een strafbaar feit plegen. Het is van belang dat medeplegen strafbaar is gesteld, omdat in bepaalde gevallen de medeplegers niet de gehele delictsomschrijving (omschrijving van het delict) vervullen en zij op deze manier toch strafbaar gesteld kunnen worden aan het tezamen gepleegde feit.¹⁶ Wat medeplegen precies inhoudt, zal ik gaan onderzoeken.

¹⁴ P.A.M. Meviw, *Capita strafrecht*, Nijmegen: Ars Aequi Libri 2012, p. 878.

¹⁵ Dolman in: *T&C Strafrecht* 2014, art. 47 Sr, aant. 4 onder a.

¹⁶ Dolman in: *T&C Strafrecht* 2014, art. 47 Sr, aant. 7 onder a.

Van uitlokking is sprake als iemand een ander heeft aangezet tot het begaan van een strafbaar feit waarvoor de uitgelokte zelf kan worden gestraft; de uitlokker werkt in beginsel niet mee aan de uitvoering van het delict.¹⁷

Naast deze vier daders, waarvan alleen de pleger geen deelnemer is, bestaat er nog een deelnemer. Dit is de medeplichtige waar ik al over sprak.

Een medeplichtige is opzettelijk behulpzaam bij het plegen van het misdrijf, of verschaft opzettelijk gelegenheid of inlichtingen tot het plegen van het misdrijf (art. 48 Sr).

Het onderscheid met de medeplichtige is vooral van belang, omdat medeplichtigheid de lichtere variant is van medeplegen. De advocaat zal in zaken waarin medeplegen door de officier van justitie ten laste is gelegd vaak willen aantonen dat er sprake is van medeplichtigheid. Indien iemand medeplichtige is van een feit, wordt zijn straf met 1/3^e verminderd (art. 49 Sr). Daarnaast wordt medeplichtigheid bij overtredingen helemaal niet gestraft (artt. 48 en 52 Sr).

Soms wordt er ten onrechte medeplegen uitgesproken in plaats van medeplichtigheid. Het overzichtsarrest¹⁸ betreft een voorbeeld waarin het gerechtshof had uitgesproken dat er sprake was van medeplegen, maar de Hoge Raad van mening was dat er als er uit de handelingen van de verdachte ook medeplichtigheid zou kunnen worden uitgesproken, de keuze voor medeplegen sterker onderbouwd moet worden.

Nu het onderscheid tussen de deelnemingsvormen is besproken, kijken we verder naar wat er volgens de wet van belang is bij medeplegen.

2.1.2 Medeplegen als strafverzwarende omstandigheid

Medeplegen zal altijd tezamen gaan met een delict¹⁹. Je kunt niet enkel veroordeeld worden voor medeplegen. Je zal veroordeeld worden voor het medeplegen van een strafbaar feit. Een voorbeeld is het medeplegen van doodslag. De doodslag is het strafbare feit.

In bepaalde gevallen is het medeplegen al onderdeel van de delictsomschrijving. De delictsomschrijving is de omschrijving van het delict in het wetsartikel. Dit is bijvoorbeeld het geval bij 'diefstal door twee of meer verenigde personen', art. 311 lid 1 onder 4 Sr. De woorden 'door twee of meer verenigde personen' duiden hier op medeplegen.²⁰ Diefstal is in dit voorbeeld het gronddelict. Het gronddelict is de eenvoudige vorm van op welke manier het delict kan plaatsvinden.²¹ Diefstal vindt zijn grondslag in art. 310 Sr. Art. 311 lid 1 onder 4 Sr geeft de mogelijkheid om diefstal in vereniging zwaarder te straffen. In dit artikel staat namelijk een zwaardere straf op het plegen van

¹⁷ Dolman in: *T&C Strafrecht 2014*, art. 47 Sr, aant. 5 onder a.

¹⁸ HR 2 december 2014, ECLI:NL:HR:2014:3474.

¹⁹ Dit is het accessoriteitsvereiste, waar ik in paragraaf 2.2.3 verder op inga.

²⁰ Dolman in: *T&C Strafrecht 2014*, art. 47 Sr, aant. 7 onder k.

²¹ Kronenberg & De Wilde 2012, p. 46.

diefstal in vereniging, dan er staat op de diefstal uit art. 310 Sr. Op diefstal in vereniging staat een gevangenisstraf van ten hoogste zes jaren of een geldboete van de vierde categorie. Art. 310 Sr bepaalt een gevangenisstraf voor vier jaren of een geldboete van de vierde categorie voor diefstal. Diefstal in vereniging is een gekwalificeerd delict, wat inhoudt dat er strafverzwarende omstandigheden zijn in vergelijking tot het gronddelict.²²

Diefstal in vereniging wordt zwaarder gestraft vanwege het bedreigende karakter.²³ Er zijn ook andere feiten die zwaarder gestraft worden in vereniging. Voorbeelden hiervan zijn:

- Huisvredebreuk (door twee of meer verenigde personen gepleegd) o.g.v. art. 138 lid 4 Sr;
- Lokaalvredebreuk (door twee of meer verenigde personen gepleegd) o.g.v. art. 139 lid 4 Sr;
- Ambtswang en wederspanning (door twee of meer personen met verenigde krachten gepleegd) o.g.v. art. 182 Sr.

2.1.3 Wetsgeschiedenis

Uit de wet is zelf niet gebleken wat het begrip medeplegen inhoudt. Dus is het van belang om te kijken wat de wetgever met het begrip bedoeld heeft.

In de Memorie van Toelichting van het Wetboek van Strafrecht, die afstamt uit 1878, stond medeplegen niet letterlijk geschreven. In het artikel (op dat moment art. 57 O. R. O.) stond geschreven:

“Als daders van een strafbaar feit worden gestraft:

1°. zij die het feit plegen of doen plegen of opzettelijk tot het plegen daarvan medewerken;”²⁴

Er werd gesproken over het ‘opzettelijk medewerken tot het plegen’. Dit werd toegelicht in de Memorie van Toelichting met:

“Daders (mededaders) zijn eigenlijk zij, die met anderen datgene verrigten wat het strafbare feit uitmaakt, en alzoo opzettelijk tot het plegen daarvan medewerken.”²⁵

Het stuk ‘opzettelijk medewerken tot het plegen’, is het stuk wat nu bekend staat als medeplegen. Dit is vervangen doordat de Commissie van Rapporteurs van de Tweede Kamer van mening was dat er, door het gebruik van de woorden ‘opzettelijk medewerken tot het plegen’, geen duidelijk onderscheid tussen medeplegers en medeplichtigen gemaakt kon worden. Van medeplichtigen werd toentertijd gesproken in art. 58 O. R. O. Medeplichtigen waren ‘opzettelijk behulpzaam bij het plegen’.²⁶ De Commissie was van mening dat de woorden ‘of opzettelijk tot het plegen daarvan medewerken’,

²² Kronenberg & De Wilde 2013, p. 46.

²³ Dolman in: *T&C Strafrecht 2014*, art. 47 Sr, aant. 7 onder k.

²⁴ Smidt I 1881, p. 404.

²⁵ *Kamerstukken II 1878/79*, 110, nr. 3 p. 71.

²⁶ Smidt I 1881, p. 406.

konden vervallen om verwarring en misverstanden tussen het medeplegen en de medeplichtigheid te voorkomen.²⁷

De minister kon zich niet verenigen met de Commissie om de woorden 'of opzettelijk tot het plegen daarvan medewerken', te verwijderen, zonder hiervoor een vervanging neer te zetten. Het woord 'medeplegen', kon daarvoor in de plaats komen.²⁸

Het onderscheid tussen medeplegen en medeplichtigheid werd hierdoor duidelijker. Het woord 'medeplegen' beschrijft precies wat ermee bedoeld wordt: *"het verrichten van eene daad die òf (bij formele misdrijven) tot het wezen van het misdrijf behoort; òf (bij materiële misdrijven) rechtstreeks op den eventus gericht is, in welks bewerking het misdrijf bestaat."*²⁹

Een formeel delict is een delict waar de handeling strafbaar is gesteld. Dit is het geval bij diefstal, hier is het wegnemen van een goed (handeling) strafbaar gesteld. Bij een materieel delict is het gevolg strafbaar gesteld. Dit is het geval bij doodslag, de dood (het gevolg), is strafbaar.³⁰

De medepleger neemt rechtstreeks deel aan de uitvoering van het feit, dat door de wet met straf is bedreigd, aan de handelingen van het misdrijf. De medeplichtige verleent slechts hulp aan deze handelingen.³¹

Doordat er voor gekozen is om het woord 'medeplegen' in plaats van 'opzettelijk medewerken tot het plegen' in de wet neer te zetten, is ook het woord opzettelijk verdwenen uit de wettekst. De wetgever heeft hiervoor gekozen omdat er voor culpoze delicten en overtredingen geen opzet vereist is.³² Een culpoos delict houdt in dat er door onvoorzichtigheid van de dader een strafbaar gevolg intreedt, hier is dus geen sprake van opzettelijkheid³³. Een overtreding is een lichter strafbaar feit. Echter blijkt dat opzet wel degelijk een criterium is voor het medeplegen, hier zal ik dan ook nader op ingaan in hoofdstuk 2.2.3.

De heer Modderman (vroegere Minister van Justitie) heeft in de beraadslagingen van de Tweede Kamer nog gezegd wat medeplegen toentertijd inhield en waarom dit gestraft moest worden: *"Behalve van „plegen” en „doen plegen”, moet ook van „medeplegen” gesproken worden om te doen uitkomen dat, wanneer meerdere personen met bewustheid tot éézelfde misdrijf medewerken, zij niet altijd tot elkander staan als dader en medeplichtige, maar soms als dader en dader op ééne lijn gesteld worden."*³⁴ Hiermee wordt bedoeld dat er ook van medeplegen gesproken moet worden in de wet, omdat bij het medeplegen beide deelnemers als daders aangemerkt worden én niet als dader en medeplichtige.

²⁷ Smidt I 1881, p. 406.

²⁸ Smidt I 1881, p. 406.

²⁹ Smidt I 1881, p. 406.

³⁰ Kronenberg & De Wilde 2012, p. 44.

³¹ Smidt I 1881, p. 413.

³² De Hullu 2012, p. 445.

³³ Kronenberg & De Wilde 2012, p. 64 – 65.

³⁴ Smidt I 1881, p. 411.

De wetsgeschiedenis geeft weinig voorbeelden wanneer er wel en niet van medeplegen gesproken kan worden, waardoor de rechtspraak van belang is voor de verdere invulling van het begrip medeplegen. Belangrijke arresten zal ik dan ook aanhalen in de volgende paragraaf.

2.2 Literatuur

Uit de wetsgeschiedenis blijkt al wat er is bedoeld met het begrip medeplegen. Het Wetboek van Strafrecht is afkomstig uit 1881, waardoor het van belang is om te weten hoe het begrip medeplegen zich ontwikkeld heeft. Hiervoor heb ik gekeken naar de literatuur en jurisprudentie als rechtsbron. Voor het medeplegen zijn verschillende vereisten van belang, namelijk een bewuste en nauwe samenwerking, opzet en het accessoriteitsvereiste. Dat de bewuste en nauwe samenwerking van belang is blijkt uit jurisprudentie. Dat opzet en het accessoriteitsvereiste van belang zijn blijkt uit de literatuur. De vereisten zullen hieronder besproken worden.

2.2.1 Bewuste en nauwe samenwerking

De bewuste en nauwe samenwerking is een criterium dat is ontstaan door de jurisprudentie. Het welbekende 'Wormerveerse brandstichting-arrest'³⁵, gaf in 1934 al de eerste omschrijving van medeplegen. In casu was de Hoge Raad van mening dat er sprake was van medeplegen. In de zaak wilden twee mannen een schuur in de brand steken. De ene man klom via een ladder naar de hooizolder. De andere man hield de ladder vast en reikte de eerste man stro aan, waarmee de eerste man de hooizolder in de brand heeft gestoken. De Hoge Raad oordeelde aldus, dat er in casu sprake was van een zo volledige en nauwe samenwerking, ook in verband met het feit dat ze samen de afspraak hadden gemaakt om de schuur in brand te steken en het min of meer toevallig was wie de stro in brand stak, dat de tweede man niet slechts behulpzaam (en dus medeplichtige) was. Dit arrest bracht mee dat van medeplegen gesproken kan worden als er sprake is van een volledige en nauwe samenwerking. Indien de volledige en nauwe samenwerking voldoende is, dan behoeft de medepleger dus geen uitvoeringshandeling (in dit geval de stro in brand steken) te verrichten. Dat is dus meer dan het 'samen doen', waar de wetsgeschiedenis over sprak.

Dit oude criterium wordt nog steeds gehanteerd door de rechters op dit moment. De nauwe samenwerking wordt gezien als de objectieve zijde van medeplegen en de bewuste samenwerking als subjectieve kant.³⁶ De objectieve zijde houdt de gedraging van een strafbaar feit in, hetgeen wat de dader heeft gedaan.³⁷ Bij de subjectieve zijde staat de persoon van de dader centraal, er wordt pas gestraft als er een zekere schuld aanwezig is bij de dader.³⁸ Allereerst wordt hieronder de gekeken

³⁵ HR 29 oktober 1934, *NJ* 1934, 1673.

³⁶ De Hullu 2012, p. 436.

³⁷ De Hullu 2012, p. 147.

³⁸ De Hullu 2012, p. 199.

naar de nauwe samenwerking. De bewuste samenwerking zal verder in paragraaf 3 'opzet' behandeld worden.

Een nauwe samenwerking kan op verschillende manieren ingevuld worden. Het kan ingevuld worden door een gezamenlijke uitvoering, dat is de standaard uitvoering en zal ik dan ook eerst bespreken. Echter kan het ook plaatsvinden zonder gezamenlijke uitvoering dan zijn er aspecten van belang die alsnog een invulling geven aan de nauwe samenwerking. Dat zijn de volgende aspecten: de intensiteit van de samenwerking, de taakverdeling, de rol in de voorbereiding, de uitvoering of afhandeling en het belang van die rol, het zich niet terugtrekken op daartoe geëigende tijdstippen en aanwezigheid op belangrijke momenten.³⁹ Deze aspecten worden achtereenvolgens in 2.2.1 besproken.

2.2.1.1 Gezamenlijke uitvoering

Een gezamenlijke uitvoering is de eerste variant waar men aan denkt bij medeplegen en de nauwe samenwerking. Normaal gesproken gaat het bij medeplegen om het samendoen. De gezamenlijke uitvoering is dan iets samendoen, het samen plegen van het feit. Normaal gesproken zal de gezamenlijke uitvoering plaatsvinden tijdens het delict.⁴⁰

Hieronder staan twee voorbeelden van de gezamenlijke uitvoering. Beide hebben betrekking op een overval. De delictsomschrijving van een overval is vervuld indien er een diefstal is gepleegd, waaraan dreiging met geweld tegen personen is voorafgegaan, met het oogmerk de diefstal te vergemakkelijken. In andere woorden: er wordt gedreigd met geweld zodat de medeplegers een goed kunnen afnemen.

1. Een voorbeeld van een gezamenlijke uitvoering tijdens het delict is wanneer twee personen tezamen een winkel overvallen. Een mogelijkheid voor het medeplegen van een overval is dat beide personen geld uit een kassalade stelen en voorafgaand aan deze diefstal allebei met een eigen pistool het winkelpersoneel bedreigd hebben, om de diefstal te vergemakkelijken. Beide personen voldoen in dit voorbeeld aan de gehele delictsomschrijving. Zij plegen allebei het gehele feit en zijn dus beide plegers van het feit. Doordat zij het feit samen plegen, zullen zij ook voor het medeplegen van een overval veroordeeld kunnen worden.
2. Een tweede voorbeeld is waar de ene deelnemer een pistool op een werknemer richt, met de intentie om de diefstal te vergemakkelijken, waardoor de andere deelnemer geld uit de kassalade kan stelen. In deze situatie vervullen beide personen samen de delictsomschrijving. De ene voert enkel de bedreiging uit en de ander pleegt de diefstal. Doordat zij het feit samen plegen, vervullen zij tezamen de gehele delictsomschrijving en zij zullen dan ook als medeplegers van de overval veroordeeld worden.

³⁹ De Hullu 2012, p. 443.

⁴⁰ De Hullu 2012, p. 437.

Nu zal ik een voorbeeld geven wanneer niet gesproken kan worden van een gezamenlijke uitvoering.

1. Dit is het geval als de eerste verdachte om 17:00 de winkel overvalt. Om 21:00 wordt de winkel nog een keer overvallen. Het betreffen nu verschillende feiten, zij zijn niet tezamen gepleegd. Dus zijn beide overvallers voor hun eigen overval strafbaar en kunnen zij niet als medeplegers van de overval worden aangesproken.

De gezamenlijke uitvoering bestaat dus uit het tezamen vervullen van de delictsomschrijving. Dit kan zo zijn doordat beide personen de gehele delictsomschrijving vervullen (voorbeeld 1). Dit kan ook het geval zijn doordat beide personen een gedeelte van de delictsomschrijving vervullen (voorbeeld 2).

2.2.1.2 Geen gezamenlijke uitvoering

Het is niet altijd zo dat de samenwerking tijdens het delict plaatsvindt. De daders voeren het feit dan niet gezamenlijk uit. Het kan zo zijn dat de gedragingen voorafgaand of na afloop van het feit kunnen bijdragen aan een samenwerking.

Een voorbeeld betreft het Containerdiefstal-arrest.⁴¹ Wanneer er tijdens het delict geen aanwezigheid is van een medeverdachte, kan deze medeverdachte toch als medepleger veroordeeld worden. In casu had verdachte containers uitgezocht die gestolen zouden worden en had hij voorzorgsmaatregelen voor de diefstal getroffen. Hij was eigenlijk de man achter de schermen. Echter was verdachte niet lijfelijk aanwezig bij de diefstal. De rechtsregel die ontstond was dat ondanks de fysieke lijfelijke afwezigheid van de verdachte er toch van medeplegen gesproken kan worden als de samenwerking zo nauw en volledig is en de activiteiten achter de schermen van voldoende van belang zijn. De aanwezigheid is door dit arrest geen vereiste meer voor medeplegen.

Indien er geen gezamenlijke uitvoering is dan zijn er aspecten die een rol spelen in het aannemen van medeplegen.

Indien de nauwe samenwerking niet bestaat uit een gezamenlijke uitvoering dan is het van belang om diverse aspecten te bekijken die de rechtspraak belangrijk vindt voor het aannemen van medeplegen. De aspecten hiervoor zijn de intensiteit van de samenwerking, een taakverdeling, de rol in de voorbereiding, uitvoering of afhandeling en het belang van die rol, het zich niet terugtrekken op daartoe geëigende tijdstippen en aanwezigheid op belangrijke momenten.⁴² Processueel gezien is het van belang of er verweer wordt gevoerd en of er onduidelijkheden aan verdachte toegerekend kunnen worden.⁴³ Ook de ervaringsregels kunnen een rol spelen bij het aannemen van medeplegen. Niet vereist is om te weten wie de overige medeplegers zijn.⁴⁴ Deze aspecten zullen hierna

⁴¹ HR 17 november 1981, nr. 73191.

⁴² De Hullu 2012, p. 443.

⁴³ De Hullu 2012, p. 443.

⁴⁴ De Hullu 2012, p. 445.

achtereenvolgens besproken worden. Hierbij merk ik op dat bepaalde arresten duidelijk aan de aspecten zijn gekoppeld en dat ik andere arresten zelf heb gekoppeld aan de aspecten.

Intensiteit van de samenwerking

De intensiteit van de samenwerking, houdt in hoe sterk het samenwerkingsverband tussen de betrokkenen is. Indien de intensiteit van de samenwerking groter is, dan zal dit eerder leiden tot het aannemen van medeplegen. Het samenwerkingsverband moet bestaan tijdens het medeplegen van het feit, maar voor het samenwerkingsverband kan gekeken worden naar de feiten die zich voor, tijdens en na het medeplegen afspelen (zie hier ook de rol in de voorbereiding, uitvoering en afhandeling van het feit). Een voorbeeld van een intense samenwerking is dat de groep in grote mate samenwerkt en plannen maakt. Dit zal eerder leiden tot medeplegen. In sommige gevallen kan het zo zijn dat er niet vast hoeft te staan welke betrokkene welk onderdeel van het feit heeft gepleegd, dit zal bijvoorbeeld het geval zijn als er sterk wordt samengewerkt.⁴⁵ Hierna volgt een voorbeeld.

De Mechelen-zaak⁴⁶ is een voorbeeld waarin de intensiteit van de samenwerking van belang was voor het oordeel dat het precieze aandeel van de verdachte niet van belang was door de intensiteit van de samenwerking. Het Straatsburgse Hof heeft ter motivering van de bewezenverklaring van medeplegen overwogen *“dat, gelet op de uit de bewijsmiddelen blijkende gedragingen van de verdachte en de mededaders vóór, tijdens en kort na het plaatsvinden der bewezen verklaarde feiten, de daarbij (door een of meer hunner) gebezigde middelen en gevolgde werkwijze, een en ander in onderling (tijds)verband gezien, deze personen met betrekking tot die feiten een zodanig hechte, intensief en planmatig nauw samenwerkende dadergroep vormden, dat niet van belang is wie van die personen welke rol bij of rond het plegen dier feiten heeft vervuld, doch elk van hen als medepleger van die feiten en mitsdien als dader dient te worden aangemerkt. Bij dit oordeel heeft het hof mede gelet op de omstandigheid dat noch verdachte, noch een van zijn mededaders zich op enigerlei wijze, en met name ook niet toen zich daartoe een duidelijke mogelijkheid voordeed, heeft gedistantieerd van eerder bedoelde gedragingen, doch integendeel (...) tezamen de vlucht in de vluchtauto in groepsverband hebben voortgezet.”*

De intensiteit van de samenwerking heeft in voorgaande zaak een rol gespeeld in het aannemen van medeplegen. Echter blijkt uit het aangehaalde stuk dat ook andere aspecten van belang zijn om het medeplegen aan te tonen.

Taakverdeling

Een taakverdeling houdt in dat ieder zijn eigen onderdeel van het feit pleegt. Beide personen hebben een eigen taak of een eigen rol. Een taakverdeling kan bijvoorbeeld zijn dat beide personen een

⁴⁵ De Hullu 2012, p. 443 – 445.

⁴⁶ HR 9 juni 1992, NJ 1992, 722 m.nt. Knigge en EHRM 23 april 1997, NJ 1997, 636 m.nt. Knigge.

onderdeel van de delictsomschrijving vervullen en het feit dus wel gezamenlijk uitvoeren. Ook kan het het geval zijn dat de ene een taak heeft die niet in de delictsomschrijving staat en de ander de gehele delictsomschrijving vervult. Dit laatste was het geval in het Wormerveerse brandstichting-arrest⁴⁷. Hierin heeft de ene man de brand aangestoken en de andere de stro aangereikt waarmee de brand aangestoken kon worden. Hierin waren de rollen namelijk inwisselbaar en was het min of meer toevallig wie de brand aanstak, omdat er afspraken voorafgaand het plegen van het strafbare feit waren gemaakt.

Ook bij de Nijmeegse scooterzaak⁴⁸ wordt gesproken over de inwisselbaarheid van de rollen. Hierin hadden twee verdachten het voornemen een hotel te overvallen. Toen zij de politie zagen, zijn zij gevlucht op een scooter en negeerden zij verkeersregels en een rood licht. Hierdoor raakten zij een voetganger die door groen liep en is deze voetganger overleden. Het gerechtshof was van mening dat ze vrijgesproken dienden te worden van het medeplegen, althans plegen van doodslag, subsidiair het medeplegen, althans plegen van dood door schuld in het verkeer, meer subsidiair het medeplegen, althans plegen van gevaarstelling op de weg, omdat niet bewezen kon worden wie welke rol had vervuld. De Hoge Raad heeft de zaak terugverwezen. De Hoge Raad is van oordeel dat als de rollen dusdanig verwisselbaar zijn, dat het voor medeplegen niet is vereist wie welke rol exact heeft gepleegd. Dat het niet vereist is wie welke rol vervuld heeft, wisten we al sinds het Wormerveerse brandstichting-arrest.⁴⁹ Nieuw is dat het niet meer vereist is om te weten wie welke rol heeft gepleegd.

Indien er een taakverdeling is en ieder dus een eigen rol vervult, kunnen beide deelnemers als medeplegers veroordeeld worden.

Rol in de voorbereiding, uitvoering of afhandeling en het belang van die rol

Het aspect de rol in de voorbereiding, uitvoering of afhandeling van het feit en het belang van de rol houdt in dat er tijdens één van die momenten een bijdrage is geleverd aan het medeplegen van het feit. Een rol in de voorbereiding kan zijn het maken van plannen of het bieden van een gelegenheid voor het uitvoeren van het feit. Een rol in de uitvoering kan zijn het helpen met het feit. Een rol in de afhandeling kan zijn het tezamen vertrekken in de vluchtauto.

De rol in de afhandeling is minder van belang. Uit de delictsomschrijving blijkt al dat de rol achteraf minder van belang is. Als er een doodslag is gepleegd, kan iemand achteraf niet meedoen aan het plegen van deze doodslag.⁵⁰

Een voorbeeld van de rol in de voorbereiding is het Containerdiefstal-arrest.⁵¹ De rol in de voorbereiding van de verdachte was hier heel groot. De verdachte had containers uitgezocht die gestolen zouden worden en hij had voorzorgsmaatregelen voor de diefstal getroffen. Echter was hij

⁴⁷ HR 29 oktober 1934, NJ 1934, 1673.

⁴⁸ HR 17 juli 2013, ECLI:NL:HR:2013:1966.

⁴⁹ HR 29 oktober 1934, NJ 1934, 1673.

⁵⁰ De Hullu 2012, p. 437.

⁵¹ HR 17 november 1981, nr. 73191.

niet lijfelijk aanwezig bij de diefstal, door zijn rol in de voorbereidingen was de samenwerking zo nauw en volledig dat er toch sprake was van medeplegen.

Ook HR 6 juli 2004⁵² geeft uitleg over de rol in de voorbereiding, uitvoering en afhandeling en het belang van de rol. Wie welke handelingen van het gepleegde feit vervult, is volgens dit arrest niet van belang om te vermelden in de bewezenverklaring met betrekking tot een op medeplegen toegespitste tenlastelegging. In casu had de verdachte tezamen en in vereniging met anderen opzettelijk drugs buiten het grondgebied van Nederland gebracht. Tevens had hij tezamen en in vereniging met anderen diverse drugs gestolen. Het hof had overwogen dat de verdachte veelal een sturende rol vervulde. Hij wist anderen er namelijk toe te bewegen om de feiten te plegen, waardoor hij zelf geen daadwerkelijke uitvoeringshandelingen verrichte. Echter had hij wel een rol in het bedenken (voorbereiding), begeleiden en afhandelen van de verschillende feiten. De Hoge Raad is van mening dat door de woorden 'tezamen en in vereniging met zijn mededaders', wat het Hof gebruikte in de bewezenverklaring, moet worden afgeleid, dat de verdachte en zijn mededaders zo nauw en volledig hebben samengewerkt, dat zij ieder aansprakelijk zijn voor de daden die ook de mededaders hebben verricht. In de bewezenverklaring hoeft niet te worden vermeld wie welk onderdeel van het feit heeft gepleegd.

Een voorbeeld waaruit blijkt dat de rol achteraf minder van belang is, komt in de volgende zaak betreffende diefstal naar voren. In deze zaak kon er alleen vastgesteld worden dat verdachte een vluchtmogelijkheid had gefaciliteerd voor de medeverdachten, doordat hij met hen was weggereden in een auto bij een woninginbraak. De Hoge Raad was van mening dat uit de bewijsvoering niet kan worden afgeleid dat er sprake was van een nauwe en bewuste samenwerking. Ondanks dat het niet anders kan zijn dat er afspraken zijn gemaakt over de vluchtmogelijkheid door de verdachte en mededaders, kan er niet worden gesproken van een significante bijdrage aan de woninginbraak.⁵³

De rol van de deelnemers is dus van belang, echter speelt de rol in de afhandeling een kleinere rol.

Het zich niet terugtrekken op daartoe geëigende tijdstippen/distantiëren

Het niet terugtrekken, beter bekend als het niet distantiëren van de medepleger, houdt in dat iemand niet afhaakt van het feit. Hij gaat niet weg op het moment dat hij weg zou kunnen gaan.

Het niet distantiëren heeft geen grote rol voor het aannemen van medeplegen, omdat hierdoor niet vaststaat dat de betrokkene ook daadwerkelijk mee heeft gedaan met het plegen van het delict. Het gaat bij medeplegen om een substantiële en bewuste bijdrage aan het geheel, het niet distantiëren is onvoldoende om dit te kunnen aannemen.⁵⁴

Een voorbeeld waarin het niet distantiëren wel genoemd is door de Hoge Raad, maar zij het van onvoldoende belang vond is HR 22 december 2009, waarin is bepaald dat "het louter aanwezig zijn bij

⁵² HR 6 juli 2004, ECLI:HR:2004:AO9905.

⁵³ HR 3 juni 2014, ECLI:NL:HR:2014:1307.

⁵⁴ De Hullu 2012, p. 444.

en zich niet distantiëren van een door een ander gepleegde vernieling, alsmede het louter instemmen met die vernieling, ieder voor zich en in onderling samenhang bezien daarvoor onvoldoende zijn”.⁵⁵

Bij de Mechelen-zaak⁵⁶ is het niet distantiëren wel als aspect genoemd, waardoor het medeplegen mede is aangenomen. Het niet distantiëren zal dan ook een aanvullend criterium zijn, die op zichzelf onvoldoende is om medeplegen aan te nemen, maar tezamen met andere criteria wel kan zorgen dat medeplegen wordt aangenomen.

Aanwezigheid op belangrijke momenten

Aanwezigheid op belangrijke momenten houdt in dat jij er bent op het moment dat je nodig bent bij het feit. Dit kan bijvoorbeeld zo zijn als je op een bepaald moment aankomt wanneer de medeplegers je nodig hebben.

De aanwezigheid op belangrijke momenten kan er op wijzen dat je van het feit afweet en er bij betrokken bent.

Dit aspect komt ook naar voren in het Wormerveerse brandstichting-arrest.⁵⁷ De verdachte was aanwezig op een belangrijk moment, nu hij het stro aanreikte waarmee de medeverdachte de brand op dat moment kon aansteken.

2.2.1.3. Overige aspecten

Twee andere elementen om te benoemen zijn de ervaringsregels en het verschijnsel van één betrokkene.

Ervaringsregels

Ervaringsregels houden in dat op basis van algemene bekendheid een feit niet alleen gepleegd kan worden. Er zijn meerdere deelnemers nodig om het feit te vervullen. De dader zal dan dus als medepleger van het feit veroordeeld worden, zonder dat de mededaders bekend hoeven te zijn.⁵⁸

Een voorbeeld van de ervaringsregels betreft het volgende. In een drugssmokkel is een Nederlandse handelaar veroordeeld voor het medeplegen van de invoer van cocaïne, omdat volgens ervaringsregels een bewuste en nauwe samenwerking met de leveranciers was vereist, nu de drugs in een aluminium buis met cocaïne in de holle steunbalken van de pallets verborgen was.⁵⁹

⁵⁵ HR 22 december 2009, ECLI:NL:HR:2009:BK3356.

⁵⁶ HR 9 juni 1992, NJ 1992, 722 m.nt. Knigge en EHRM 23 april 1997, NJ 1997, 636 m.nt. Knigge.

⁵⁷ HR 29 oktober 1934, NJ 1934, 1673.

⁵⁸ De Hullu 2012, p. 445.

⁵⁹ HR 2 maart 1993, NJ 1993, 676.

Echter zullen de ervaringsregels niet te vaak als bewijsredenering gebruikt kunnen worden. Het is vollediger om op basis van de bewijsmiddelen op medeplegen te komen, dan op basis van een redenering.⁶⁰

Eén betrokkene

Als laatste valt nog op te merken dat niet hoeft vast te staan wie de andere betrokkenen zijn geweest. Indien dit wel vaststaat hoeven deze betrokkenen niet als medeplegers vervolgd of gestraft te worden. Zo kan het bijvoorbeeld zijn dat iemand een beroep kan doen op een strafuitsluitingsgrond, terwijl de andere betrokkene dit niet kan.⁶¹ Een voorbeeld hiervan betreft dat er twee jongens samen een diefstal plegen, waarvan de één ontoerekeningsvatbaar is en de ander niet. De eerste zal vanwege zijn ontoerekeningsvatbaarheid niet gestraft worden, omdat dit een strafuitsluitingsgrond betreft. De tweede wordt daarentegen wel gestraft. Een voorbeeld waarin niet vaststaat wie de andere betrokkenen zijn, is al bij de ervaringsregels gegeven, nu het feit (de drugssmokkel) niet alleen gepleegd kan zijn, moet de dader wel een medepleger zijn.

2.2.2 Opzet

Nu de aspecten van vereiste 1 de bewuste en nauwe samenwerking behandeld zijn is het van belang op verder te gaan met vereiste 2 de opzet op het medeplegen.

In 2.2.1 is de nadruk gelegd op de objectieve zijde van het medeplegen, namelijk de gedraging. Hieronder zal de subjectieve zijde van medeplegen worden besproken welke betrekking heeft op de persoon van de dader. Het dubbel opzet zal eerst besproken worden, hierna zullen de verschillende varianten van opzet besproken worden.

2.2.2.1 Dubbel opzet

Voor medeplegen is opzet vereist. Opzet is het willens en wetens handelen van de dader. Een dader weet waar hij mee bezig is en wil dit ook doen.⁶² Dit is opzet als oogmerk.⁶³ Er zijn verschillende gradaties van opzet, die zal ik in paragraaf 2.2.2.2 bespreken.

Opzet is niet opgenomen in het wetsartikel betreffende medeplegen, echter stond het opzetvereiste wel in de Memorie van Toelichting. In de Memorie van Toelichting werd gesproken over 'alzoo opzettelijk tot het plegen daarvan medewerken'.⁶⁴ Dit stuk tekst werd vervangen door het woord

⁶⁰ De Hullu 2012, p. 445.

⁶¹ De Hullu 2012, p. 445.

⁶² Kronenberg & De Wilde 2012 p. 55.

⁶³ Wet en Recht juristen *'De grens tussen opzet en schuld'*.

⁶⁴ *Kamerstukken II 1878/79*, 110, nr. 3, p. 71.

‘medeplegen’, waardoor het opzetvereiste is komen te vervallen. De minister heeft voor het niet plaatsen van een opzetvereiste in het wetsartikel het volgende voorbeeld⁶⁵ gegeven:

*“Als twee mannen met vereende krachten een zwaar voorwerp uit het raam werpen, waardoor, zonder hun opzet, een voorbijganger wordt gedood, dan zijn zij coauteurs van den doodslag door onvoorzichtigheid”.*⁶⁶ In dit voorbeeld hadden de mannen geen opzet op de dood van de voorbijganger. Er is van het expliciete opzetvereiste in de wettekst afgezien, omdat er anders voor overtredingen (lichtere vergrijpen) en culpoze delicten (delicten waar geen opzet voor vereist is) opzet van de medepleger vereist is.⁶⁷

Toch blijkt opzet wel een vereiste te zijn voor medeplegen. Normaal gesproken is er dubbel opzet vereist voor medeplegen. Er is opzet op het feit nodig en opzet op de samenwerking.

De opzet op het feit betekent dat iemand willens en wetens een bepaald feit pleegt.⁶⁸ Hieronder volgen twee voorbeelden.

1. De dief wil een fiets stelen en hij steelt deze fiets. De dief had opzet op het plegen van een feit, want de dief had opzet op het plegen van een diefstal.
2. Anton wil Bert slaan. Anton slaat Bert. Anton had opzet op het feit, want Anton had opzet op het plegen van een mishandeling.

De opzet op de samenwerking staat ook wel bekend als de bewuste samenwerking⁶⁹, waar ik al eerder over schreef. De opzet op de samenwerking betekent dat de medeplegers samen iets willen doen. Hieronder een voorbeeld.

1. Anton en Bert willen samen Corné slaan. Anton en Bert slaan samen Corné. Anton en Bert plegen samen een mishandeling.

Aangezien Anton en Bert samen de mishandeling wilden plegen, hadden zij opzet op de samenwerking. Zij hebben bewust met elkaar samengewerkt. De opzet op de samenwerking, de bewuste samenwerking uit zich dus in het samen iets willen doen.

De opzet op de samenwerking zal er altijd moeten zijn. Echter is het eerste vereiste, de opzet op het feit, niet altijd een vereiste. Dit komt doordat er in sommige strafbare feiten geen opzet nodig is. Er is geen opzet op het feit nodig in culpoze delicten (delicten zonder opzet) en overtredingen (lichtere vergrijpen).⁷⁰ Hier is het voorbeeld dat de minister bij de wetsgeschiedenis gaf van belang.⁷¹ Twee mannen wilden samen een voorwerp naar beneden gooien, maar hadden niet de opzet hierbij iemand

⁶⁵ Smidt I 1881, p. 407.

⁶⁶ Smidt I 1881, p. 407.

⁶⁷ De Hullu 2012, p. 445.

⁶⁸ Kronenberg & De Wilde 2012, p. 55.

⁶⁹ De Hullu 2012, p. 447.

⁷⁰ De Hullu 2012, p. 446.

⁷¹ Smidt I 1881, p. 407.

te doden. Toch is er iemand door hen overleden. Zij zijn schuldig aan het feit. Bij dit feit is er enkel opzet op de samenwerking nodig.

Dat het opzetvereiste niet in de wettekst is gekomen, heeft dus enkel de bedoeling dat medeplegers ook gestraft kunnen worden bij een culpoos delict of overtreding. De opzet op het feit is normaal gesproken wel van belang. De opzet op de samenwerking is bij alle strafbare feiten een vereiste.

2.2.2.2 Verschil in opzet

Er kan verschil zijn in de opzet. Zo kan het zijn dat ene betrokkene opzet had op een bepaald feit en de andere betrokkene opzet had op een ander feit. Ook bestaan er verschillende gradaties opzet. Deze twee verschillen, het verschil in opzet op het feit en de verschillende gradaties van opzet worden hieronder besproken.

Het kan zo zijn dat de ene medepleger een ander opzet had op een feit dan de andere medepleger. Hieronder volgt een voorbeeld.

Aniek wil samen met Bea Claudia om het leven brengen (moord). Bea wil samen met Aniek Claudia mishandelen (mishandeling). Op een geplande dag raken de drie in gevecht en Claudia komt te overlijden aan de verwondingen. Indien bewezen wordt dat beiden een ander opzet hadden, dan zullen zij elk naar hun eigen opzet veroordeeld kunnen worden. Dit betekent dat Aniek veroordeeld wordt voor moord en Bea voor mishandeling met de dood ten gevolge.⁷²

Opzet als oogmerk, is opzet met het doel het feit te plegen.⁷³ Deze vorm van opzet is in de voorgaande tekst gebruikt. Echter bestaat er ook voorwaardelijk opzet en opzet als noodzakelijkheidsbewustzijn. Er is sprake van voorwaardelijk opzet als iemand een bepaalde handeling wil verrichten en dat hij hierbij de aanmerkelijke kans voor lief neemt, dat met deze gedraging ook een andere gevolg zal intreden.⁷⁴ Ik zal hierbij het voorbeeld van Aniek, Bea en Claudia verder uitbreiden. Aniek heeft nog steeds de opzet op het vermoorden van Claudia. Bea heeft de opzet op mishandeling van Claudia. Ten tijde van de dag van het gevecht, besluit Bea tegen het hoofd van Claudia aan te trappen. Uit algemene ervaringsregels volgt dat als je iemand tegen het hoofd trapt, je de aanmerkelijke kans aanvaardt dat deze persoon komt te overlijden.⁷⁵ Bea heeft voorwaardelijk opzet gehad op de dood van Claudia, waardoor zij nu veroordeeld kan worden voor doodslag in plaats van mishandeling met de dood ten gevolge. Ze heeft de aanmerkelijke kans voor lief genomen dat ze Claudia dood zal maken.

⁷² De Hullu 2012, p. 448.

⁷³ Wet en Recht juristen *'De grens tussen opzet en schuld'*.

⁷⁴ Kronenberg & De Wilde 2012, p. 56.

⁷⁵ Rb. 2 december 2015, ECLI:NL:RBDHA:2015:15512.

Opzet met noodzakelijkheidsbewustzijn houdt in dat iemand een bepaalde handeling wil verrichten en dat het hierbij noodzakelijk is dat ook een ander gevolg zal intreden.⁷⁶ Deze variant komt bij medeplegen niet veel voor waardoor ik hier niet nader op inga.

2.2.3 Accessoriteitsvereiste

Accessoriteit houdt in dat medeplegen niet zelfstandig is. Dit betekent dat medeplegen altijd in combinatie met een delictsomschrijving (omschrijving van een delict) moet worden gecombineerd. Deze delictsomschrijving staat dan in een ander wetsartikel, waar een gedraging strafbaar is gesteld. Als de delictsomschrijving is vervuld dan pas kan een medepleger veroordeeld worden.

Medeplegen is niet zelfstandig omdat art. 47 Sr zelf geen delictsomschrijving bevat. Het artikel zal altijd in combinatie met een wetsartikel met delictsomschrijving worden gebruikt. Alleen indien de delictsomschrijving van het andere wetsartikel is vervuld zal de dader/deelnemer gestraft kunnen worden. Voor een pleger betekent dit dat hij/zij de gehele delictsomschrijving vervult. Voor een medepleger is dit niet hetzelfde. De medeplegers kunnen per persoon de gehele delictsomschrijving vervullen. De medeplegers kunnen ook tezamen de delictsomschrijving vervullen. Indien er nog geen strafbaar feit heeft plaatsgevonden, de delictsomschrijving is dan niet vervuld, dan zijn de medeplegers niet strafbaar.⁷⁷

Een voorbeeld is het medeplegen van oplichting. Medeplegen vindt zijn grondslag in art. 47 Sr. Oplichting vindt zijn grondslag in art. 326 Sr. In art. 326 Sr staat een strafbare gedraging, de omschrijving van het delict oplichting. In combinatie met art. 47 Sr kan iemand die het feit oplichting met een ander pleegt, gestraft worden voor het medeplegen van oplichting.

Er zal gedacht kunnen worden dat alleen voltooide delicten strafbaar zijn, omdat dan de delictsomschrijving pas vervuld is. Echter zijn er ook pogingen tot misdrijf strafbaar. Het medeplegen hieraan is derhalve ook strafbaar. Art. 78 Sr kan als bevestiging hiervan bieden: *“waar van misdrijf in het algemeen of van enig misdrijf in het bijzonder gesproken wordt, wordt daaronder medeplichtigheid aan, poging tot en voorbereiding van dat misdrijf begrepen (...).”*⁷⁸ Zo is het medeplegen van poging tot diefstal en poging tot doodslag strafbaar. Beide zijn namelijk misdrijven.

2.3 Conclusie

Medeplegen is het tezamen plegen van een strafbaar feit. Het is één van de deelnemingsvormen van het Wetboek van Strafrecht. Medeplegen wordt in bepaalde gevallen als strafverzwarende

⁷⁶ Kronenberg & De Wilde 2012, p. 58.

⁷⁷ Van der Leij 2007, p. 116.

⁷⁸ Van der Leij 2007, p. 117.

omstandigheid gezien, omdat het als bedreigend wordt beschouwd. Medeplegen is strafbaar gesteld, omdat beide deelnemers soms plegers zijn en niet een pleger en een lichtere deelnemingsvorm.

Uit de literatuur is gebleken dat er drie vereisten zijn om van medeplegen te spreken, namelijk de bewuste en nauwe samenwerking, opzet en het accessoriteitsvereiste. De bewuste en nauwe samenwerking kan worden onderverdeeld in diverse aspecten namelijk de gezamenlijke uitvoering, de intensiteit van de samenwerking, de taakverdeling, de rol in de voorbereiding, uitvoering of afhandeling van het feit, de aanwezigheid op belangrijke momenten en het zich niet terugtrekken van de verdachte. Deze aspecten wijzen erop dat er sprake kan zijn van medeplegen. Opzet kan worden onderverdeeld in de opzet op het feit en de opzet op de samenwerking. De opzet op het feit is normaal gesproken van belang, alleen niet bij culpoze delicten en overtredingen. De opzet op de samenwerking is altijd van belang. Het accessoriteitsvereiste waaraan voldaan moet worden, houdt in dat er een strafbaar feit moet hebben plaatsgevonden.

Hoofdstuk 3 - Resultaten

3.1 Inleiding praktijkonderzoek

In hoofdstuk 3 wordt ingegaan op de praktijkgerichte deelvraag: 1. Welke vereisten en aspecten zijn voor de feitenrechtspraak van belang bij het wel of niet aannemen van medeplegen?

Om deze deelvraag te beantwoorden heb ik onderzoek gedaan in de jurisprudentie. Uit de jurisprudentie is duidelijk geworden welke vereisten en aspecten van belang zijn voor het aannemen van medeplegen en hoe de vereisten en aspecten ingevuld worden in de rechtspraak.

Er zijn veel uitspraken te vinden betreffende medeplegen. Doordat er veel uitspraken te vinden waren heb ik de minder relevante uitspraken eruit kunnen halen. Ik heb de uitspraken die betrekking hadden op dezelfde zaak maar met een andere verdachte eruit gefilterd. Tevens heb ik de niet onderbouwde zaken niet aan mijn selectie toegevoegd. Uiteindelijk heb ik 20 relevante rechtbankuitspraken en 20 relevante gerechtshofuitspraken gebruikt voor mijn onderzoek. Per uitspraak heb ik bekeken of er wel of geen sprake was van een bewezenverklaring van medeplegen. Tevens heb ik gekeken of in de motivering van de rechter, de rechter duidelijk uitlegt waarom er wel of geen sprake is van medeplegen. De opdrachtgever heeft gevraagd om geen onderscheid te maken tussen de rechtbank en het gerechtshof omdat het beide feitenrechters betreffen, behalve als er echt een verschil blijkt. Ik heb dan ook geen onderscheid gemaakt in dit hoofdstuk. Ik heb het wel benoemd indien er duidelijk een verschil naar voren komt.

In totaal heb ik 40 uitspraken onderzocht. Maar in bepaalde zaken komt medeplegen vaker voor. Dit kan doordat het gepleegde feit op verschillende manieren ten laste is gelegd of doordat er diverse feiten in één zaak worden behandeld. Als het feit op verschillende manieren ten laste is gelegd, is dat bijvoorbeeld het geval als primair aan iemand ten laste is gelegd dat hij een moord heeft gepleegd en subsidiair dat hij een doodslag heeft gepleegd. Als er diverse feiten in één zaak worden behandeld is het bijvoorbeeld het geval dat de dader op 21 februari een diefstal heeft gepleegd en op 3 maart een mishandeling en dat deze feiten in dezelfde zaak zijn behandeld.

Dit brengt het totaal op dat 58 keer medeplegen als feit is aangenomen. Medeplegen is in totaal in 33 zaken aangenomen. Medeplegen is 28 keer als feit niet aangenomen. In zeven zaken is medeplegen helemaal niet aangenomen. In negen zaken is medeplegen wel én niet aangenomen. Hieruit zijn de niet onderbouwde feiten weggehaald.

De aspecten worden niet in alle zaken letterlijk benoemd, echter blijkt uit de feiten wel dat de aspecten in de zaken voorkomen. Als de aspecten wel uit de feiten voortvloeien heb ik de aspecten ook als aanwezig beschouwd.

In bijlage 1 treft u een overzicht van alle aspecten en vereisten die in de uitspraken van de rechtbank naar voren zijn gekomen. In bijlage 2 treft u een overzicht van alle aspecten en vereisten die in de uitspraken van de gerechtshoven naar voren zijn gekomen. Vanwege de overzichtelijkheid in de

voetnoten verwijst ik enkel naar de zaken. Welke zaken bij welk ECLI-nummer horen is te vinden in de literatuurlijst, onder het kopje 'selectie jurisprudentie'.

In dit hoofdstuk zal ik dezelfde volgorde aanhouden voor de vereisten als in paragraaf 2.2. Ik zal beginnen met de nauwe en bewuste samenwerking, welke uiteenvalt in de aspecten: gezamenlijke uitvoering, de intensiteit van de samenwerking, de taakverdeling, de rol in de voorbereiding, uitvoering of afhandeling van het feit en het belang van die rol, het zich niet terugtrekken op een daartoe geëigend tijdstip en de aanwezigheid op belangrijke momenten. Hierna zal ik de opzet bespreken. Als laatste zal ik ingaan op het accessoriteitsvereiste.

Hier volgt alvast een overzichtstabel:

Aspect	Aantal feiten	Aantal zaken
Gezamenlijke uitvoering	43	25
Intensiteit van de samenwerking	8	6
Taakverdeling	13	11
Rol in de voorbereiding, uitvoering of afhandeling	19	16
Het zich niet terugtrekken/distantiëren	3	3
Aanwezigheid op belangrijke momenten	10	8
Opzet	Altijd (58)	Altijd (33)
Accessoriteitsvereiste	Altijd (58)	Altijd (33)

Tabel 1

3.2 Bewuste en nauwe samenwerking

De bewuste en nauwe samenwerking valt uiteen in diverse aspecten, deze aspecten worden dan ook hieronder behandeld.

3.2.1 Gezamenlijke uitvoering

In 43 feiten (25 zaken)⁷⁹ van de 58 feiten (33 zaken) waarin medeplegen is aangenomen is er een gezamenlijke uitvoering geweest volgens de feitenrechters. Hieruit blijkt wel dat de gezamenlijke uitvoering de standaardvariant is van medeplegen. De gezamenlijke uitvoering kan bestaan uit het

⁷⁹ Zaak 24, zaak 22, zaak 21, zaak 23, zaak 36, zaak 29, zaak 28, zaak 25, zaak 37, zaak 35, zaak 33, zaak 30, zaak 40, zaak 8, zaak 9, zaak 7, zaak 1, zaak 4, zaak 17, zaak 10, zaak 14, zaak 3, zaak 11, zaak 20, zaak 19.

samen plegen van het feit. Het kan ook zijn dat beide deelnemers een onderdeel van het feit verrichten.

Opvallend is dat de rechters ook spreken van het tezamen plegen van het feit, indien hier op zich geen bewijs voor is. Hiermee bedoel ik dat de deelnemers niet gezien zijn tijdens het plegen van het feit. Door de omstandigheden om het feit heen vloeit dan voort dat de deelnemers het feit samen hebben gepleegd. Dit kan zijn doordat er van te voren duidelijke afspraken zijn gemaakt waaruit blijkt dat het feit door de deelnemers tezamen wordt uitgevoerd. Het kan ook zo zijn dat uit de omstandigheden achteraf voortvloeit dat het feit tezamen is gepleegd.⁸⁰ Bij een diefstal zal dit bijvoorbeeld het geval zijn indien de deelnemers praten over spullen die van hen beiden waren, uit de gesprekken viel af te leiden dat zij over de spullen contact hielden en samenwerkten.⁸¹ Ondanks dat er dus geen rechtstreeks bewijs is voor het tezamen uitvoeren van het feit, heeft de rechter toch de keuze gemaakt om te spreken van het 'tezamen plegen van het feit', en niet om in te gaan op de andere aspecten.

Nu blijkt dat er bij de meeste feiten sprake is van een gezamenlijke uitvoering, blijven er nog 15 feiten over waar de onderbouwing van de rechter op basis van de overige aspecten zal geschieden, om toch te spreken van medeplegen. Echter heeft de rechter in sommige gevallen een zeer gemotiveerde uitleg gegeven bij het aannemen van medeplegen mét een gezamenlijke uitvoering, waarin hij ook nadruk heeft gelegd op de aspecten. Deze heb ik volledigheidshalve ook meegenomen in de uitleg van de aspecten.

3.2.2 Intensiteit van de samenwerking

In acht feiten (zes zaken) was de intensiteit van de samenwerking van belang, daarvan zijn er twee feiten (twee zaken)⁸² waarin de gezamenlijke uitvoering al is bewezen en zes feiten (vijf zaken)⁸³ waarin de gezamenlijke uitvoering er niet was. Hieruit blijkt dus dat de intensiteit van de samenwerking een niet al te grote rol inneemt in de bewezenverklaring zonder gezamenlijke uitvoering. Ten minste, het wordt niet vaak in de onderzochte zaken benoemd.

Het intensief samenwerken komt naar voren doordat beide verdachten veel van het feit afweten. Zij zijn bij het maken van het plan betrokken, hebben een rol in de uitvoering of zijn aanwezig op de achtergrond en helpen met het afhandelen van het feit. De verdachte die wellicht niet aan de uitvoering meewerkt, pleegt overleg met de anderen verdachte en weet eigenlijk alles van het feit.

De intensiteit van de samenwerking werd in het vorige hoofdstuk benoemd bij een zaak die bij het Straatsburgse Hof speelde⁸⁴, met een extra onderbouwing van de rol van de verdachten op

⁸⁰ Zaak 33, zaak 1.

⁸¹ Zaak 14.

⁸² Zaak 35, zaak 33.

⁸³ Zaak 24, zaak 34 (2 x), zaak 33, zaak 18, zaak 13.

⁸⁴ HR 9 juni 1992, NJ 1992, 722 m.nt. Knigge en EHRM 23 april 1997, NJ 1997, 636 m.nt. Knigge.

verschillende momenten. De intensiteit van de samenwerking blijkt in deze zaak uit de andere aspecten.

Ook uit het praktijkonderzoek is naar voren gekomen dat de intensiteit van de samenwerking wordt onderbouwd door middel van de andere aspecten. Hierdoor kom je in het volgende aspect terecht, bijvoorbeeld in de rol in de voorbereiding, waardoor de nadruk van de rechter misschien meer op dat aspect komt te liggen. Dat zal ook het geval zijn als er voor de invulling van het aspect 'intensiteit van de samenwerking', wordt gekeken naar de gegevens tijdens de uitvoering of na afloop van het feit.

In onderstaande tabel is schematisch het aantal feiten en zaken weergegeven waarin er sprake was van een intensieve samenwerking.

	Feiten	Zaken
Intensieve samenwerking Totaal	8	6
Intensieve samenwerking met gezamenlijke uitvoering	2	2
Intensieve samenwerking zonder gezamenlijke uitvoering	6	5

Tabel 2

3.2.3 Taakverdeling

De taakverdeling komt in dertien feiten (elf zaken) zaken naar voren, waarvan er in vijf feiten (vijf zaken)⁸⁵ al een gezamenlijke uitvoering naar voren is gekomen. De gezamenlijke uitvoering kan plaatsvinden door een taakverdeling, de ene deelnemer voert de ene handeling van de delictsomschrijving uit en de andere deelnemer de andere handeling van de delictsomschrijving. Dat is dan ook de reden waardoor dit aspect ook voorkomt in de gezamenlijke uitvoering.

Echter is in acht feiten (zes zaken)⁸⁶ de taakverdeling ook van belang geweest wanneer er geen sprake was van een gezamenlijke uitvoering. Dit is het geval wanneer de medepleger geen daadwerkelijke handeling van het delict verricht, maar wel handelingen verricht die het mogelijk gemaakt hebben voor de andere medepleger om het feit uit te voeren. Dit is een belangrijk geval bij feiten waar er geen twee plegers kunnen zijn, bijvoorbeeld bij het plegen van een moord met een vuurwapen, want niet beide verdachten halen de trekker over. Indien de persoon die niet de feitelijke taak verricht heeft belangrijke taken heeft dan kan hij toch als medepleger veroordeeld worden.⁸⁷ Ook bij een feit dat je niet samen kan uitvoeren, het tezamen voorhanden hebben van een wapen, je houdt

⁸⁵ Zaak 29, zaak 28, zaak 35, zaak 1, zaak 17.

⁸⁶ Zaak 34 (2 x), zaak 33, zaak 30, zaak 18, zaak 13, zaak 12 (2 x).

⁸⁷ Zaak 18, zaak 34.

niet met zijn tweeën het wapen vast, worden beide verdachten van het feit veroordeeld indien zij wisten wie op welk moment het wapen vasthield.⁸⁸ De taakverdeling lijkt dus relevant om het medeplegen op basis van géén gezamenlijke uitvoering aan te nemen.

Ook tot de taakverdeling heb ik gerekend het verdelen van de buit. In bepaalde zaken worden afspraken gemaakt over de verdeling van de buit. Dit is voor de rechter een reden om medeplegen aan te nemen.⁸⁹

Tevens heb ik tot de taakverdeling gerekend de feitelijke macht kunnen uitoefenen over de drugs, bij het aanwezig hebben van verdovende middelen. Bij het aanwezig hebben van verdovende middelen is het namelijk niet noodzakelijk dat verdachte enige beschikking- en/of beheersbevoegdheid ten aanzien van de middelen heeft.⁹⁰

Hieronder wordt in een tabel nog een schematisch overzicht gegeven van het aantal feiten en zaken waarin een taakverdeling is aangenomen.

	Feiten	Zaken
Taakverdeling totaal	13	11
Taakverdeling met gezamenlijke uitvoering	5	5
Taakverdeling zonder gezamenlijke uitvoering	8	6

Tabel 3

3.2.4 Rol in de voorbereiding, uitvoering of afhandeling van het feit

Dit aspect kwam in negentien feiten (zestien zaken) naar voren. In vijf feiten (vijf zaken) was er al sprake van een gezamenlijke uitvoering.⁹¹ In veertien feiten (elf zaken)⁹² was nog geen sprake van een gezamenlijke uitvoering. Er kan dus wel gezegd worden dat het aspect de rol in de voorbereiding, uitvoering of afhandeling van het feit erg belangrijk is om medeplegen aan te nemen indien er geen sprake is van een gezamenlijke uitvoering.

In elf feiten (tien zaken) wordt de rol in de voorbereiding als meewegende factor genoemd, doordat de deelnemer heeft meegeholpen met het opstellen van een plan om het feit te plegen.⁹³ Het meehelpen met het bedenken van een plan kan van doorslaggevend belang zijn omdat de intentie om samen een delict te plegen bestaat.

⁸⁸ Zaak 34.

⁸⁹ Zaak 1, zaak 12, zaak 29.

⁹⁰ Zaak 25.

⁹¹ Zaak 29, zaak 35, zaak 33, zaak 9, zaak 1.

⁹² Zaak 24, zaak 34 (2 x), zaak 38 (2 x), zaak 30, zaak 18, zaak 15, zaak 13, zaak 5, zaak 12 (2x), zaak 6, zaak 19.

⁹³ Zaak 24, zaak 34, zaak 38, zaak 33, zaak 1, zaak 18, zaak 12, zaak 6, zaak 19, zaak 30.

De rol in de uitvoering is naar mijn idee een aspect wat gelijkenissen vertoont met de gezamenlijke uitvoering. Als je een rol hebt in de uitvoering dan pleeg je het delict samen. Als je een belangrijke rol heb in de uitvoering en het feit zal niet zonder jou afgemaakt kunnen worden dan zal er aangenomen worden dat je het feit medepleegt.⁹⁴ Het kan ook zo zijn dat er (net als in het Containerdiefstal-arrest⁹⁵), iemand achter de schermen aanwezig is en een leidende rol in het geheel vervuld.⁹⁶

De rol in de afhandeling van het feit kan bestaan uit het afmaken van het feit⁹⁷ of tezamen met de medeplegers weg te vluchten.⁹⁸ Enkel is het aantreffen van de verdachte in bepaalde gevallen onvoldoende om te spreken van medeplegen.⁹⁹

Hieronder is nog een schematisch overzicht weergegeven waarin is aangegeven in hoeveel feiten en zaken de rol in de voorbereiding, uitvoering of afhandeling van belang is geacht.

	Feiten	Zaken
Rol in uitvoering, voorbereiding of afhandeling	19	16
Rol in uitvoering, voorbereiding of afhandeling Met gezamenlijke uitvoering	5	5
Rol in de voorbereiding, uitvoering of afhandeling zonder gezamenlijke uitvoering	14	11

Tabel 4

3.2.5 Het zich niet terugtrekken op een daartoe geëigend tijdstip

Het zich niet terugtrekken op een daartoe geëigend tijdstip is een aspect dat bijna niet voorkomt in de uitspraken. Het is drie keer genoemd in drie gerechtshofzaken waar medeplegen is aangenomen. In één zaak was er ook sprake van een gezamenlijke uitvoering¹⁰⁰. In twee zaken was er geen sprake van een gezamenlijke uitvoering.¹⁰¹

In één zaak is expliciet genoemd dat de verdachte zich op geen enkel moment heeft gedistantieerd.

¹⁰²

⁹⁴ Zaak 29, zaak 35.

⁹⁵ HR 17 november 1981, nr. 73191.

⁹⁶ Zaak 30, zaak 13, zaak 5.

⁹⁷ Zaak 34, zaak 29, zaak 15.

⁹⁸ Zaak 18, zaak 9.

⁹⁹ Zaak 16, zaak 31.

¹⁰⁰ Zaak 20.

¹⁰¹ Zaak 6, zaak 15.

¹⁰² Zaak 20.

In de andere twee zaken is de rechter nog een stapje verder gegaan. De rechter vond dat de medeplegers zich hadden moeten distantiëren óf dat zij zelfs het slachtoffer hadden moeten helpen.

¹⁰³

Nu het niet distantiëren maar in drie uitspraken genoemd is, blijkt heel duidelijk dat het niet distantiëren geen grote rol speelt in de rechtspraak. Het kan genoemd worden als extra motivatie.

Het hof heeft ook benoemd dat het in de vluchtauto aanwezig zijn en zich niet distantiëren van het gepleegde feit tezamen onvoldoende is om van medeplegen te spreken. ¹⁰⁴

In het theoretische onderzoek kwam al naar voren dat aan het niet distantiëren geen grote rol mag worden toegekend door de rechters. Het onderzoek sluit hier dus erg aan op wat er al in de literatuur over geschreven is.

	Feiten	Zaken
Niet distantiëren	3	3
Niet distantiëren met gezamenlijke uitvoering	1	1
Niet distantiëren zonder gezamenlijke uitvoering	2	2

Tabel 5

3.2.6 Aanwezigheid op belangrijke momenten

De aanwezigheid op belangrijke momenten vloeit voort uit tien feiten (acht zaken). Bij drie feiten (drie zaken)¹⁰⁵ was er al sprake van een gezamenlijke uitvoering. Bij zeven feiten (vijf zaken)¹⁰⁶ was er nog geen sprake van een gezamenlijke uitvoering.

Bij deze feiten was het van belang dat de deelnemer het wapen overnam op de plaats delict, net na de moord.¹⁰⁷ Het was ook van belang dat de deelnemer een handeling verrichtte, die nodig was om het feit te voltooien, die de andere deelnemers niet konden verrichten.¹⁰⁸ Ook was de aanwezigheid in de buurt van het feit van belang in het aannemen van medeplegen.¹⁰⁹ Ook kan het het geval zijn dat iemand niet aanwezig is ten tijde van het feit maar wel aanwezig is bij belangrijke afspraken en voorzieningen. Dit zal dan ook kunnen leiden tot medeplegen. ¹¹⁰

¹⁰³ Zaak 6, zaak 15.

¹⁰⁴ Zaak 31.

¹⁰⁵ Zaak 29, zaak 35, zaak 33.

¹⁰⁶ Zaak 34 (2x), zaak 38 (2x), zaak 18, zaak 15, zaak 13.

¹⁰⁷ Zaak 34.

¹⁰⁸ Zaak 29, zaak 35.

¹⁰⁹ Zaak 38.

¹¹⁰ Zaak 13.

De aanwezigheid op belangrijke momenten blijkt dus heel verschillend in te vullen te zijn. Indien de verdachte echt nodig was op zo'n moment dan is dit een belangrijk aspect voor de rechter om aan te tonen dat er sprake is van medeplegen.

	Feiten	Zaken
Aanwezigheid op belangrijke momenten	10	8
Aanwezigheid op belangrijke momenten met gezamenlijke uitvoering	3	3
Aanwezigheid op belangrijke momenten zonder gezamenlijke uitvoering	7	5

Tabel 6

3.3 Opzet

In alle zaken waar medeplegen is aangenomen dient er sprake te zijn van opzet. Normaal gesproken is het duidelijk dat er opzet in het spel is in de zaken waar medeplegen bewezen verklaard is. Dit blijkt bijvoorbeeld bij een overval, uit het plan en de uitvoering, bij een diefstal uit het stelen van de goederen en bij een mishandeling uit het slaan van de verdachte.

Echter kan het zo zijn dat er geen opzet in het spel is, vanwege bijvoorbeeld noodweer (het verdedigen van zichzelf), dit is in één uitspraak benoemd, nu de rechter niet kon uitsluiten dat er een noodweersituatie bestond werd verdachte vrijgesproken.¹¹¹ Omdat het noodweer-verweer tot een geheel andere verdiepingsstof behoort, ga ik hier dan ook niet verder op in.

Wel komt in bepaalde zaken naar voren de aanmerkelijke kans aanvaarden dan wel voorwaardelijk opzet van de verdachte. Dit is het geval bij een poging tot doodslag¹¹², zware mishandeling en openlijk geweld¹¹³, brandstichting¹¹⁴ en doodslag¹¹⁵. Bij de zware mishandeling geldt het volgende: de verdachten hebben met kracht getrapt tegen het been van het slachtoffer, waarmee zij de kans hebben aanvaard dat de aangever zwaar lichamelijk letsel zou oplopen. ¹¹⁶ Ook bij een doodslag is de voorwaardelijk opzet voldoende om het medeplegen aan te nemen, door het grof geweld op het slachtoffer en het hem achterlaten in een ongemakkelijke lichaamspositie is de kans op overlijden aanvaard. ¹¹⁷

¹¹¹ Zaak 21.

¹¹² Zaak 37.

¹¹³ Zaak 23.

¹¹⁴ Zaak 7.

¹¹⁵ Zaak 20.

¹¹⁶ Zaak 23.

¹¹⁷ Zaak 20.

Het aanvaarden van een gevolg dat mogelijk kan intreden is dus voldoende om de opzet van de verdachte op het feit bij medeplegen aanwezig te achten. De verdachte hoeft dus niet willens en wetens dit gevolg te laten intreden maar kan deze kans aanvaarden.

3.4 Accessoriteitsvereiste

Voor medeplegen is vereist dat het delict heeft plaatsgevonden. Indien het feit niet heeft plaatsgevonden kan er ook geen medeplegen worden aangenomen. In sommige zaken zijn feiten ten laste gelegd, maar konden deze feiten niet bewezen worden, waardoor er dus ook geen sprake kon zijn van medeplegen van het feit.

Indien het feit niet heeft plaatsgevonden kan er ook niemand het feit hebben medegepleegd. In sommige gevallen lijkt wel duidelijk te zijn dat het feit is gepleegd, maar is niet vast te stellen wie welk onderdeel van het feit heeft verricht.¹¹⁸ Dit is bijvoorbeeld het geval in een zaak betreffende verkrachting. Het slachtoffer was in haar verklaringen wisselvallig over wie welke handeling had verricht of bij wie zij welke handelingen moest verrichten. Doordat niet was vast te stellen wat de bijdragen van de verdachten waren zijn zij allemaal vrijgesproken voor het medeplegen van verkrachten. Er zijn wel andere feiten bewezen verklaard, omdat verdachten hier over gesproken hadden.

Ik vind dit toch een opvallend verschijnsel. Uit het theoretisch onderzoek kwam namelijk naar voren dat het niet uitmaakt wie welke handelingen verricht als de samenwerking voldoende intensief was. In dit geval zal de samenwerking dus niet zo sterk geweest zijn dat iedereen voor het medeplegen gestraft moest worden.

Ook in een zaak betreffende mishandeling zijn zwaardere feiten niet bewezen verklaard. De poging tot zware mishandeling is bijvoorbeeld niet bewezen, omdat er niet is vast te stellen dat het uitgeoefende geweld met voldoende intensiteit was geschied.¹¹⁹

3.5 Conclusie

Aan de drie vereisten, de bewuste en nauwe samenwerking, opzet en het accessoriteitsvereiste moet voldaan worden om van medeplegen te spreken. De gezamenlijke uitvoering is de standaardvariant om een bewuste en nauwe samenwerking aan te tonen. De bewuste en nauwe samenwerking kan ook bestaan uit de aspecten: de intensiteit van de samenwerking, de taakverdeling, de rol in de voorbereiding, uitvoering of afhandeling van het feit, de aanwezigheid op belangrijke momenten en het zich niet terugtrekken op een daartoe geëigend tijdstip.

¹¹⁸ Zaak 2, zaak 23.

¹¹⁹ Zaak 23.

De rol, de taakverdeling en de aanwezigheid zijn de belangrijkste aspecten die de rechter gebruikt, wanneer er geen sprake is van een gezamenlijke uitvoering. Van een intensieve samenwerking is pas sprake indien er aan meerdere andere aspecten voldaan wordt. Het zich niet terugtrekken is slechts in drie zaken benoemd als aanvullende motivatie en is minder relevant.

Opzet is altijd van belang, indien er geen opzet als oogmerk is, zal de rechter een betere onderbouwing geven. Het accessoriteitsvereiste is ook altijd van belang. Indien het feit niet heeft plaatsgevonden of de rol van de verdachte en samenwerking onvoldoende blijkt uit de bewijsmiddelen, dan kan de verdachte niet van het feit veroordeeld worden.

Hoofdstuk 4 – Conclusie

Nu er een antwoord is gegeven op de deelvragen door middel van literatuuronderzoek en jurisprudentieonderzoek kan er een antwoord gegeven worden op de centrale vraag. De centrale vraag zal beantwoord worden op basis van de antwoorden van de deelvragen. De centrale vraag is: “Welk advies kan er gegeven worden aan SVK advocaten, t.a.v. het bepleiten van medeplegen aan de hand van de vereisten en aspecten die een rol spelen in de beslissingen van zowel de rechtbank als het gerechtshof?” Het concrete advies wordt in hoofdstuk 5 besproken.

Ik zal wederom dezelfde volgorde aanhouden als in het theoretisch onderzoek en in het praktijkonderzoek. Ik zal beginnen met het bespreken van het vereiste de bewuste en nauwe samenwerking. Dit vereiste zal ik opsplitsen in de gezamenlijke uitvoering, de intensiteit van de samenwerking, de rol in de voorbereiding, uitvoering en afhandeling van het feit en het belang van de rol, het zich niet terugtrekken op een daartoe geëigend tijdstip en de aanwezigheid op belangrijke momenten. Hierna zal ik verder gaan met het bespreken van de overige vereisten opzet en het accessoriteitsvereiste.

4.1 Bewuste en nauwe samenwerking

Uit het onderzoek blijkt dat de vereisten op verschillende manieren kunnen worden ingevuld. De bewuste en nauwe samenwerking vindt bijna altijd plaats door middel van een gezamenlijke uitvoering blijkt uit het literatuur en jurisprudentieonderzoek. In het jurisprudentieonderzoek is dit gebleken omdat in 43 van de 58 feiten (25 van de 33 zaken), waarin medeplegen is aangenomen sprake was van een gezamenlijke uitvoering. Echter kan de bewuste en nauwe samenwerking ook plaatsvinden door invulling van de andere aspecten is gebleken uit de literatuur¹²⁰ en het overzichtsarrest.¹²¹ Dit gebeurt volgens het onderzoek minder vaak. Er kan dus geconcludeerd worden dat de standaardvariant van de bewuste en nauwe samenwerking de gezamenlijke uitvoering is, het samen plegen van het feit.

De aspecten die een rol spelen in het aannemen van de bewuste en nauwe samenwerking zijn de gezamenlijke uitvoering, de intensiteit van de samenwerking, de taakverdeling, de rol in de voorbereiding, uitvoering of afhandeling van het delict en het belang van die rol, het niet distantiëren van de verdachte en de aanwezigheid op belangrijke momenten.

De rechter hecht aan bepaalde aspecten minder belang dan aan andere aspecten. De aspecten die een grote rol spelen in het aannemen van medeplegen zijn de gezamenlijke uitvoering, de rol in de voorbereiding, uitvoering en afhandeling en het belang van die rol, de aanwezigheid op belangrijke momenten en de taakverdeling.

De gezamenlijke uitvoering is bij uitstek het aspect dat wijst op een bewuste en nauwe samenwerking. Indien het feit gezamenlijk is uitgevoerd dan is er sprake van medeplegen. Het is dus van belang om

¹²⁰ De Hullu 2012, p. 443.

¹²¹ HR 2 december 2014, ECLI:NL:HR:2014:3474.

aan te tonen dat het feit niet gezamenlijk is uitgevoerd. Indien dit niet kan, doordat er bijvoorbeeld camerabeelden zijn, er veel getuigen zijn of de medeplegers op heterdaad betrapt zijn, dan heeft het weinig zin om te bepleiten dat er geen sprake is van een gezamenlijke uitvoering. De medeplegers zullen dan ook veroordeeld worden van het medeplegen van het feit. Indien hier twijfel over bestaat dan moet er zo goed mogelijk onderbouwd worden waarom cliënt geen rol heeft gespeeld in de uitvoering. Cliënt kan geen rol hebben gespeeld in de uitvoering doordat hij enkel aanwezig was (het distantiëren speelt namelijk geen belangrijke rol meer) of helemaal niet aanwezig was.

Indien er geen gezamenlijke uitvoering is, dan heeft de rechter de taak om te onderbouwen waarom er geen sprake is van medeplichtigheid. Dat kan hij doen door middel van de andere aspecten.¹²²

De rol in de voorbereiding, uitvoering en afhandeling en het belang van die rol is een aspect dat de rechter het meest gebruikt in zijn onderbouwing, na de gezamenlijke uitvoering. De rol wordt namelijk in negentien feiten (zestien zaken) als onderbouwing gebruikt door de rechter om medeplegen aan te nemen. De rol in de voorbereiding, het samen bedenken van een plan, wijst op het medeplegen van een feit. Als het plan gezamenlijk is bedacht dan zal je automatisch een belangrijke rol hebben. Er moet dus aangetoond kunnen worden dat cliënt niet bij het maken van het plan betrokken was. Een rol op de achtergrond is ook belangrijk indien er een leidende rol is, je pleegt het feit niet maar laat het uitvoeren door een ander dan kan je ook veroordeeld worden voor medeplegen. Een rol in de uitvoering vertoont overeenkomsten met een gezamenlijke uitvoering, er zal altijd onderbouwd moeten worden dat de rol van ondergeschikt belang was voor het plegen van het feit. Een rol in de afhandeling wordt volgens de literatuur minder van belang geacht. Ondanks dat er uit het theoretisch onderzoek naar voren kwam dat een rol in de afhandeling minder van belang blijkt te zijn, is in vijf zaken de afhandeling ook als onderbouwend aspect gebruikt door de rechter. Indien er echter alleen bewijs is dat de deelnemer aanwezig was bij de afhandeling van het feit, zal dit onvoldoende zijn. Er zit wel een verschil in het afmaken van het feit en het samen vluchten. Het afmaken van het feit is wél belangrijk. Het enkel in de vluchtauto aantreffen van de verdachte is te weinig om medeplegen aan te nemen. Het aantreffen in de vluchtauto valt wel onder de afhandeling van het feit en zal in bepaalde omstandigheden, als er aanvullende aspecten aangetoond kunnen worden wel tot medeplegen kunnen leiden.

De aanwezigheid op belangrijke momenten kan ook wijzen op een bewuste en nauwe samenwerking, dit is in acht uitspraken naar voren gekomen. Indien de deelnemer op een moment aanwezig is, waar de andere deelnemers dit feit niet verder kunnen voltooien, wijst dit erop dat deze deelnemer een belangrijke rol vervult. De deelnemer is aanwezig op een moment waarop hij niet gemist kan worden.

De taakverdeling is een aspect dat al lange tijd een belangrijke rol vervult in het aannemen van medeplegen. Al uit het Wormerveerse brandstichting-arrest¹²³ is gebleken dat als ieder een eigen taak vervult, zij beiden als medeplegers veroordeeld kunnen worden. Ook uit de hedendaagse rechtspraak, namelijk uit dertien feiten (elf zaken) volgt dat de taakverdeling een aspect is dat gebruikt wordt bij het

¹²² HR 2 december 2014, ECLI:NL:HR:2014:3474.

¹²³ HR 29 oktober 1934, NJ 1934, 1673.

aannemen van medeplegen. Ook indien er al sprake is van een gezamenlijke uitvoering kan er sprake zijn van een taakverdeling. De ene deelnemer voert de ene handeling van het delict uit en de andere deelnemer voert de andere handeling van het delict uit. Ook kan het bij een taakverdeling zo zijn dat de ene deelnemer het gehele delict uitvoert en de andere deelnemer handelingen uitvoert die het mogelijk maken om het delict uit te voeren. Deze handelingen kunnen ook van ondergeschikt belang zijn.

De intensiteit van de samenwerking werd in het theoretische onderzoek benoemd met een uitspraak van het Straatburgse Hof¹²⁴ erbij aangehaald. In deze uitspraak valt net als in de 6 uitspraken van het praktijkonderzoek op te maken dat de intensiteit van de samenwerking naar voren komt doordat de andere aspecten ook vervuld worden. Hebben alle deelnemers een rol in de voorbereiding en afhandeling, dan hebben zij intensief samengewerkt. Bij dit aspect is geen duidelijke omschrijving naar voren gekomen die specifiek betrekking heeft op dit aspect, waardoor dit aspect altijd tezamen met andere aspecten zal gaan. Het is dus van belang om te zorgen dat de andere aspecten niet worden aangenomen, dan zal dit aspect hoogstwaarschijnlijk ook niet vervuld kunnen worden.

Het niet distantiëren werd al in het theoretisch onderzoek minder belangrijk gevonden. Ook uit het praktijkonderzoek blijkt dat het niet distantiëren minder belangrijk is. Dit aspect is maar in drie feiten in drie gerechtshofuitspraken van de veertig onderzochte uitspraken als extra aspect genoemd door de rechter om medeplegen aan te nemen. Het hof gebruikt het niet distantiëren als extra motivatie van het feit. Wel valt nog op te merken dat het hof het ook van belang acht dat een verdachte een slachtoffer niet te hulp schiet. De rechter zal deze verdachte eerder als medepleger aanmerken. Dit is in twee zaken benoemd, maar was niet eerder naar voren komen. Toch gaat helpen nog een stapje verder dan niet distantiëren, dat is opvallend, nu juist de theorie aangaf dat distantiëren een minder belangrijk aspect was.

Indien er geen sprake is van een gezamenlijke uitvoering dan zal er makkelijker bepleit kunnen worden dat cliënt geen gelijkwaardig aandeel heeft verricht aan het feit.

4.2 Opzet

De opzet is een vereiste voor het aannemen van medeplegen. Uit het theoretisch onderzoek kwam naar voren dat er normaal gesproken dubbel opzet voor het aannemen van medeplegen nodig is. Voor de culpoze delicten en de overtredingen is opzet op enkel de samenwerking voldoende.

Uit het praktijkonderzoek volgt dat de opzet normaal gesproken aangenomen wordt. Indien er sprake is van een gezamenlijke uitvoering van het feit dan zullen de deelnemers opzet gehad hebben op het feit. Maar de opzet op het feit wordt niet altijd bewezen, in sommige zaken is er sprake van een alternatieve tenlastelegging. De officier van justitie heeft er dan voor gekozen om verschillende feiten ten laste te leggen, eerst het zwaarste feit en aan het einde het lichtste feit. De opzet op het zwaarste

¹²⁴ HR 9 juni 1992, *NJ* 1992, 722 m.nt. Knigge en EHRM 23 april 1997, *NJ* 1997, 636 m.nt. Knigge.

feit zal dan niet bewezen kunnen worden en de rechter zal dan een lichter feit bewezen verklaren. Indien de opzet (of de voorwaardelijk opzet) op het feit niet bewezen kan worden volgt een vrijspraak.

Het opzetvereiste kan op diverse manieren ingevuld worden. In de meeste zaken vindt de opzet plaats door middel van opzet als oogmerk. De deelnemers plegen willens en wetens een bepaald feit. De rechter geeft bij de opzet als oogmerk meestal geen uitgebreide motivatie. Uit de feiten zelf blijkt dan vaak al dat er sprake is van opzet. Als dit niet het geval is dan zal de advocaat dit aanvoeren (bijvoorbeeld met noodweer) en dan zal de rechter hier nader op ingaan. Bij voorwaardelijk opzet geeft de rechter wel een uitgebreide onderbouwing. Er wordt dan uitgelegd waarom de medepleger de voorwaardelijk opzet had op het plegen van het feit.

4.3 Accessoriteit

Uit de literatuur bleek al dat medeplegen altijd tezamen zal gaan met een delictsomschrijving. Dit is het accessoriteitsvereiste. In bepaalde gevallen kan de delictsomschrijving niet bewezen worden. Er wordt dan niet voldaan aan het accessoriteitsvereiste omdat de delictsomschrijving niet is vervuld. Hierdoor zal de verdachte worden vrijgesproken.

Ook kan het voorkomen dat er niet te bewijzen valt wie welk onderdeel van de delictsomschrijving heeft vervuld. Het medeplegen wordt dan niet altijd aangenomen blijkt uit het praktijkonderzoek. Volgens jurisprudentie als rechtsbron¹²⁵ maakt het bij een intensieve samenwerking niet uit wie welke handelingen verricht. Als er niet bewezen kan worden dat er intensief is samengewerkt kunnen verdachten wel vrijgesproken worden. De intensieve samenwerking zal dus weerlegd moeten worden, indien niet vaststaat wie welk onderdeel heeft verricht.

¹²⁵ HR 9 juni 1992, *NJ* 1992, 722 m.nt. Knigge en EHRM 23 april 1997, *NJ* 1997, 636 m.nt. Knigge.

Hoofdstuk 5 – Aanbeveling

Nu er een conclusie is getrokken kan er een advies worden gegeven aan de opdrachtgever. De conclusie dient omgezet te worden in een advies, zodat de advocaat het advies in zijn praktijk kan gebruiken.

Dit advies zal handvatten voor de advocaat bieden om cliënt te adviseren vanaf de piketfase. De advocaat zal met dit advies cliënt kunnen adviseren over zijn proceshouding. Ook tijdens het verhoor kan de advocaat cliënt van advies voorzien.

Het advies dat aan SVK advocaten gegeven kan worden behandel ik wederom per vereiste en aspect. Doordat medeplegen zeer casuïstisch van aard is zal het advies vrij algemeen zijn.

Uit het onderzoek is gebleken welke vereisten en aspecten een rol spelen bij het wel en niet aannemen van medeplegen. Het verschil in de theorie en de praktijk is naar voren gekomen.

5.1 Bewuste en nauwe samenwerking

De gezamenlijke uitvoering

Indien er sprake is van het samen doen/samen plegen van een feit zal dit altijd leiden tot medeplegen. Dit is het sterkste argument om medeplegen aan te nemen en zal weerlegd moeten worden. Indien de deelnemers allebei aanwezig waren ten tijde van het delict zal de opdrachtgever het beste kunnen aantonen dat cliënt geen uitvoeringshandelingen heeft verricht. Indien er twijfel bestaat over het daadwerkelijk samen uitvoeren van het delict zal de advocaat kunnen bepleiten dat de deelnemer helemaal niet aanwezig was ten tijde van het delict. De overige aspecten die van belang zijn indien er geen gezamenlijke uitvoering is, zullen namelijk tezamen pas aanleiding geven tot het aannemen van medeplegen.

Intensiteit van de samenwerking

Het intensief samenwerken blijkt met name uit vervulling van de andere aspecten. De opdrachtgever zal kunnen bepleiten dat er niet intensief is samengewerkt en dat cliënt slechts een ondergeschikte rol vervulde. Als de advocaat de andere aspecten kan weerleggen, blijkt er dat er geen intensieve samenwerking was.

Taakverdeling

De taakverdeling is een aspect waaruit voortvloeit dat er sprake is van een bewuste en nauwe samenwerking. Indien er sprake is van een taakverdeling zal er onderbouwd moeten worden dat cliënt slechts een ondergeschikte rol vervulde, zodat hij niet veroordeeld kan worden voor medeplegen.

De rol

De rol in de voorbereiding, uitvoering en afhandeling van het feit is een belangrijk aspect om medeplegen aan te nemen. De rol in de voorbereiding zal vaak bestaan uit het plan dat voorafgaat aan het plegen van het feit. Dus er moet weerlegd worden dat cliënt bij het plan betrokken was. Ook een ander op het idee brengen draagt bij aan het plan. De rol in de uitvoering is van groot belang. Indien cliënt een rol speelt in het uitvoeren van het feit zal dit meestal ook op een gezamenlijke uitvoering wijzen. Bij de rol in de uitvoering geldt dat de advocaat zal moeten aantonen dat cliënt slechts een ondergeschikte rol vervuld heeft. Ook bij een rol achter de schermen zal aangetoond moeten worden dat deze rol van ondergeschikt belang was. Een rol in de afhandeling is volgens de literatuur minder van belang. In combinatie met andere aspecten wordt dit volgens de rechtspraak wel als motivatie gebruikt. Indien er een duidelijke rol is in de afhandeling van het feit, zal de advocaat dus aantonen dat er geen bewijs is voor de uitvoering van het feit (of de voorbereiding) zodat de afhandeling van ondergeschikt belang blijft en de cliënt alsnog kan worden vrijgesproken. Slechts bij het feit aanwezig zijn is onvoldoende.

Het zich niet terugtrekken/distantiëren

Het zich niet terugtrekken of distantiëren van het feit is een aspect dat enkel het hof benoemd ter extra motivatie. Eigenlijk is het niet distantiëren onvoldoende om van medeplegen te spreken, dat blijkt uit de jurisprudentie die is aangehaald in het theoretisch deel. Ik adviseer de advocaat om, indien de officier van justitie bepleit dat er vanwege het niet distantiëren sprake is van medeplegen, te wijzen op een arrest van de Hoge Raad¹²⁶ waarin staat dat het niet distantiëren als onvoldoende moet worden beschouwd om medeplegen aan te nemen.

Aanwezigheid op belangrijke momenten

Uit de uitspraken blijkt dat indien de verdachte nodig is geweest voor het voltooien van het feit dit een belangrijke reden is voor de rechter om medeplegen aan te nemen. Dit betekent dat de medeverdachte het feit niet zou kunnen verrichten zonder deze verdachte. De advocaat zal dus kunnen bepleiten dat de verdachte het feit wél zonder cliënt zou hebben uitgevoerd.

Advies nauwe en bewuste samenwerking

Mijn advies betreffende de nauwe en bewuste samenwerking is om aan cliënt te adviseren of te bepleiten dat cliënt slechts een ondergeschikte rol vervulde en zo min mogelijk met het feit te maken had. Het belang van de rol van cliënt zal altijd zo klein mogelijk moeten worden geacht door de rechter, dus de advocaat zal in zijn pleidooi moeten aantonen dat cliënt zijn rol (of taak) beduidend

¹²⁶ HR 22 december 2009, ECLI:NL:HR:2009:BK3356.

kleiner was dan de rol van de overige verdachten. De nadruk in het weerleggen ligt hem vooral in de gezamenlijke uitvoering, de rol in de voorbereiding, achter de schermen of in de uitvoering. Uit de andere aspecten volgt minder snel dat cliënt een grote rol vervuld in het medeplegen van het feit.

5.2 Opzet

De opzet is een belangrijk vereiste, zonder opzet zal het medeplegen niet worden aangenomen. Er zal meestal opzet moeten zijn op het feit, alleen bij culpoze delicten en overtredingen niet. Er zal altijd opzet moeten zijn op de samenwerking. Ik adviseer de advocaat om te bepleiten, indien dit op basis van de feiten mogelijk is, dat er geen sprake van opzet of voorwaardelijk opzet is, omdat dit kan leiden tot vrijspraak.

5.3 Accessoriteit

Indien niet bewezen kan worden wie welk onderdeel heeft verricht dan zal cliënt niet veroordeeld kunnen worden van het medeplegen van het feit blijkt uit het jurisprudentieonderzoek. De advocaat zal cliënt moeten adviseren om zo vaag mogelijk over zijn rol te blijven, waardoor zijn aandeel niet bekend wordt. Uit het theoretisch onderzoek blijkt wel dat het niet vereist is om te weten wie welke rol heeft vervuld, maar dan moet er wel duidelijk sprake zijn van de andere aspecten.

Concluderend, adviseer ik SVK advocaten om cliënt zo min mogelijk over zijn aandeel in het delict te laten vertellen omdat elke aanwezigheid bij het feit of een gesprek met de medeverdachte kan wijzen op een aspect. Tevens zal cliënt ook zo min mogelijk moeten vertellen over het aandeel van de medeverdachten, omdat als het aandeel van de verdachte duidelijk is en dat van zijn mededaders niet, dan kan verdachte niet veroordeeld worden voor het medeplegen van het feit. Het medeplegen zal altijd een zwaardere straf opleveren dan medeplichtigheid en soms dan het plegen van het grondfeit.

De aspecten gezamenlijke uitvoering, en de rol in de voorbereiding, uitvoering of achter de schermen moeten het meest weerlegd worden omdat blijkt uit het jurisprudentieonderzoek de rechter hier het meeste waarde aan hecht.

De grenzen van medeplegen zijn aangescherpt. In het verleden was de grens tussen medeplegen en medeplichtigheid minder scherp dan op dit moment. Indien de rechter toch van mening is dat er sprake is van medeplegen dan onderbouwd hij met de aspecten waarom dat het geval is. Bij een gezamenlijke uitvoering is sprake van medeplegen. Bij de andere aspecten kan onderbouwd worden dat hier niet aan voldaan wordt of dat hun aandeel van ondergeschikt belang was voor het plegen van het feit. Hieronder volgt een schema waaruit duidelijk voortvloeit waar welk criterium uit bestaat. Het is raadzaam voor de advocaat om dit schema door te lezen als er een zaak binnenkomt waarin

medeplegen ten laste is gelegd, zodat de advocaat een overzicht heeft waarin hij ziet waar de rechter op let bij het aannemen van medeplegen.

Tabel betreffende het aannemen van medeplegen

Vereiste/aspect	Bewijsvoering
Nauwe en bewuste samenwerking	Altijd van belang, dit is hét criterium om medeplegen aan te nemen. Dit criterium wordt ingevuld door de gezamenlijke uitvoering of door de intensiteit van de samenwerking, de taakverdeling, de rol in de voorbereiding, uitvoering of afhandeling van het feit en het belang van die rol, het zich niet terugtrekken/distantiëren en de aanwezigheid op belangrijke momenten.
Gezamenlijke uitvoering	De standaard invulling van medeplegen. Indien er sprake is van een gezamenlijke uitvoering zal het medeplegen aangenomen worden. De gezamenlijke uitvoering zal bestaan uit het door beide deelnemers vervullen van de gehele delictsomschrijving of het tezamen vervullen van de delictsomschrijving.
Intensiteit van de samenwerking	Het intensief samenwerken van de verdachten duidt op een nauwe en bewuste samenwerking. Het intensief samenwerken zal blijken uit bepaalde omstandigheden die meestal al in de andere aspecten naar voren komen. Indien er geen sprake is van het vervullen van ten minste één van de andere aspecten zal er ook niet intensief samengewerkt worden.
Taakverdeling	De taakverdeling houdt in dat beide personen een bepaalde taak voor het plegen van het feit vervullen. Dit kan zo zijn bij de gezamenlijke uitvoering. Het kan ook zo zijn dat een van de personen geen taak verricht die in de delictsomschrijving staat, maar wel een taak vervult die bijdraagt aan het feit. Deze deelnemer zal toch als medepleger aangemerkt worden.
De rol in de voorbereiding, uitvoering of afhandeling van het feit	1. De rol in de voorbereiding kan bestaan uit het tezamen maken van een plan of mensen op het

	idee brengen om een feit te plegen. Indien dit het geval is speelt dit een grote rol in het aannemen van medeplegen. 2. De rol in de uitvoering, duidt op een gezamenlijke uitvoering. Indien de rol groot genoeg is zal er sprake zijn van medeplegen. 3. De rol in de afhandeling kan van belang zijn als dit een belangrijke bijdrage heeft geleverd voor het voltooien van het delict. Als de afhandeling minder van belang is zal dit onvoldoende zijn om medeplegen aan te nemen.
Het zich niet terugtrekken/distantiëren	Het niet distantiëren is niet voldoende om medeplegen aan te nemen. Echter als een deelnemer iemand kan helpen, zal hij deze persoon moeten helpen als die in gevaar is.
Aanwezigheid op belangrijke momenten	Aanwezigheid op belangrijke momenten kan van belang zijn indien zonder de aanwezigheid van deze verdachte het feit niet voltooid had kunnen worden. Ook wordt aanwezigheid op belangrijke momenten genoemd als de medeverdachte de verdachte helpt op een moment dat de andere verdachte de medeverdachte nodig heeft.
Opzet	Er is altijd opzet nodig. De opzet kan in verschillende gradaties plaatsvinden. Indien er geen oogmerk op het feit voortvloeit uit de feiten en omstandigheden, zal de opzet nadrukkelijk gemotiveerd moeten worden door de rechter. Er moet opzet zijn op de samenwerking en op het feit.
Accessoriteit	Medeplegen kan niet bewezen verklaard worden zonder strafbaar feit. Als er onvoldoende bewijs is voor het feit kan dit ook niet bewezen verklaard worden. Ook indien niet naar voren komt welke handelingen welke verdachte verricht heeft en de samenwerking niet sterk genoeg is geweest kan het medeplegen niet aangenomen worden.

Tabel 7

Literatuurlijst

Boeken

De Hullu 2012

J. de Hullu, *Materieel Strafrecht – Over algemene leerstukken van strafrechtelijke aansprakelijkheid naar Nederlands recht*, Deventer: Kluwer 2012.

Kronenberg & de Wilde 2012

M.J. Kronenberg & B. de Wilde, *Grondtrekken van het Nederlandse strafrecht*, Deventer: Kluwer 2012.

Van der Leij 2007

J.B.J. van der Leij (red.), *Plegen en deelnemer*, Deventer: Kluwer 2007.

Mevis 2013

P.A.M. Mevis, *Capita Strafrecht*, Nijmegen: Ars Aequi Libri 2013.

Smidt I 1881

H.J. Smidt, *Geschiedenis van het Wetboek van Strafrecht*, eerste deel, Haarlem: 1881.

Dolman in: T&C Strafrecht 2014, art. 47 Sr.

M.M. Dolman, in: *Tekst en Commentaar Strafrecht*, Deventer: Kluwer 2014, art. 47 sr, (online, laatst bijgewerkt op 16 juli 2015).

Tijdschriftenartikelen

Anker 2015

H. Anker, 'Grenzen aan medeplegen', *NbSr* 2015-3, p. 328.

Kamerstukken

Kamerstukken II 1878/79, 110, nr. 3.

Elektronische bronnen

Wet en Recht juristen ‘De grens tussen opzet en schuld’

Wet en Recht juristen, ‘De grens tussen opzet en schuld’, geraadpleegd op 19 mei 2016,
www.wetrecht.nl/de-grens-tussen-opzet-en-schuld/

Jurispudentielijst

Hoge Raad der Nederlanden:

HR 29 oktober 1934, NJ 1934, 1673.

HR 17 november 1981, nr. 73191.

HR 9 juni 1992, NJ 1992, 722 m.nt. Knigge.

EHRM 23 april 1997, NJ 1997, 636 m.nt. Knigge.

HR 6 juli 2004, ECLI:HR:2004:AO9905.

HR 22 december 2009, ECLI:NL:HR:2009:BK3356.

HR 17 juli 2013, ECLI:NL:HR:2013:1966.

HR 3 juni 2014, ECLI:NL:HR:2014:1307.

HR 2 december 2014, ECLI:NL:HR:2014:3474.

HR 16 december 2014, ECLI:NL:HR:2014:3637.

HR 7 juli 2015, ECLI:NL:HR:2015:1794.

HR 16 februari 2016, ECLI:NL:HR:2016:243.

Selectie jurisprudentie

Gerechtshoven:

Zaak 1: Hof 's-Hertogenbosch 23 januari 2015, ECLI:NL:GHSHE:2015:152.

Zaak 2: Hof Arnhem-Leeuwarden 5 februari 2015, ECLI:NL:GHARL:2015:870.

Zaak 3: Hof Amsterdam 27 februari 2015, ECLI:NL:GHAMS:2015:640 .

Zaak 4: Hof 's-Hertogenbosch 18 maart 2015, ECLI:NL:GHSHE:2015:956.

Zaak 5: Hof Amsterdam 3 april 2015, ECLI:NL:GHAMS:2015:1869.

Zaak 6: Hof Arnhem-Leeuwarden 8 mei 2015, ECLI:NL:GHARL:2015:3251.

Zaak 7: Hof Amsterdam 23 juni 2015, ECLI:NL:GHAMS:2015:2452.

Zaak 8: Hof Amsterdam 25 augustus 2015, ECLI:NL:GHAMS:2015:4728.

Zaak 9: Hof Amsterdam 9 september 2015, ECLI:NL:GHAMS:2015:3750.

Zaak 10: Hof Arnhem-Leeuwarden 1 oktober 2015, ECLI:NL:GHARL:2015:7358.
Zaak 11: Hof Amsterdam 6 oktober 2015, ECLI:NL:GHAMS:2015:4870.
Zaak 12: Hof Amsterdam 27 oktober 2015, ECLI:NL:GHAMS:2015:4696.
Zaak 13: Hof Amsterdam 9 november 2015, ECLI:NL:GHAMS:2015:4703.
Zaak 14: Hof Arnhem-Leeuwarden 12 november 2015, ECLI:NL:GHARL:2015:8627.
Zaak 15: Hof Amsterdam 13 november 2015, ECLI:NL:GHAMS:2015:5009.
Zaak 16: Hof Amsterdam 18 november 2015, ECLI:NL:GHAMS:2015:4888.
Zaak 17: Hof Amsterdam 16 december 2015, ECLI:NL:GHAMS:2015:5214.
Zaak 18: Hof 's-Hertogenbosch 16 december 2015, ECLI:NL:GHSHE:2015:5260.
Zaak 19: Hof Arnhem-Leeuwarden 18 januari 2016, ECLI:NL:GHARL:2016:374.
Zaak 20: Hof Arnhem-Leeuwarden 25 januari 2016, ECLI:NL:GHARL:2016:437.

Rechtbanken:

Zaak 21: Rb. Midden-Nederland 5 december 2014, ECLI:NL:RBMNE:2014:6456.
Zaak 22: Rb. Limburg 16 december 2014, ECLI:NL:RBLIM:2014:11170.
Zaak 23: Rb. Noord-Nederland 18 december 2014, ECLI:NL:RBNNE:2014:6713.
Zaak 24: Rb. Den Haag 18 december 2014, ECLI:NL:RBDHA:2014:15830.
Zaak 25: Rb. Midden-Nederland 30 januari 2015 ECLI:NL:RBMNE:2015:1297.
Zaak 26: Rb. Amsterdam 24 maart 2015, ECLI:NL:RBAMS:2015:1718.
Zaak 27: Rb. Noord-Holland 31 maart 2015, ECLI:NL:RBNHO:2015:2732.
Zaak 28: Rb. Midden-Nederland 22 april 2015, ECLI:NL:RBMNE:2015:3317.
Zaak 29: Rb. Midden-Nederland 28 april 2015, ECLI:NL:RBMNE:2015:3028.
Zaak 30: Rb. Noord-Holland 1 mei 2015, ECLI:NL:RBNHO:2015:4272.
Zaak 31: Rb. Noord-Holland 12 mei 2015, ECLI:NL:RBNHO:2015:4345.
Zaak 32: Rb. Rotterdam 1 juni 2015, ECLI:NL:RBROT:2015:3784.
Zaak 33: Rb. Zeeland-West-Brabant 14 augustus 2015, ECLI:NL:RBZWB:2015:5407.
Zaak 34: Rb. Zeeland-West-Brabant 12 oktober 2015, ECLI:NL:RBZWB:2015:6522.
Zaak 35: Rb. Noord-Holland 14 oktober 2015, ECLI:NL:RBNHO:2015:9876.
Zaak 36: Rb. Midden-Nederland 10 november 2015, ECLI:NL:RBMNE:2015:8310.
Zaak 37: Rb. Den Haag 2 december 2015, ECLI:NL:RBDHA:2015:15512.
Zaak 38: Rb. Rotterdam 8 december 2015, ECLI:NL:RBROT:2015:8972.
Zaak 39: Rb. Den Haag 24 december 2015, ECLI:NL:RBDHA:2015:15312.
Zaak 40: Rb. Midden-Nederland 18 februari 2016, ECLI:NL:RBMNE:2016:833.